

TÖRVÉNYHATÓSÁGI RENDSZER

és

FELELŐS KORMÁNY.

IRTA

IRJ. OKOLICSÁNYI JÓZSEF.

(Bolti ára 1 frt. o. é.)

MISKOLCZ, 1868.

NYOMATOTT RACZ ADAM KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

22412

I. RÉSZ.

Az Európai népcsaládok között egyedül az angol az, mely alkotmányos törvényeire nézve, régibb a magyarnál, a britt nép alaptörvényeit I-ső Henrik királytól nyerte 1101-ben a Charta libertatumokmányt, 1215-ben pedig a birodalom nélküli János királytól a magna charta (the great charter) csikartatott ki. A magyar nemesség 1222-ben vívta ki II-dik András királytól az arany bullát, ezen alkotmány levél biztosította azon sarkalatos jogait nemzetünknek, mely a lefolyt századok annyi véres zivatarjai között oly sok küzdelem közepette jelen korunkig fenmaradt, a nemzet vérébe nőtte be magát, és mintegy elidegeníthetlen kincsévé vált, melyet nyolcz százados életének különböző korszakaiban bár mely megtámadások ellenében akart, és tudott is megoltalmazni.

A magyar nemesség e szép hazát vérével szerezvén meg, ezen váltság díj fejében alkotmányát nyerte meg fejedelmeitől. A magyar alkotmány tartóssága, és hogy oly sokféle, s annyi megtámadásoknak ellent állani képes volt, egyedül azon alapelvnek tulajdonítható, miszerint a nemzet hazájának sorsát saját befolyásával mindenkor és minden időben jogositva volt elintézhetni, ezen jogát a nemzet eleinte az Árpád házi, és vegyes

korszakbeli királyok uralkodásai alatt országgyűlésein személyesen gyakorolta, később a Habsburg házbóli királyok uralkodásával a tömeges országgyűlések képviseleti alakra változván át, II-dik Mátyás 1608-dik évi koronázás utáni I-ső törvényczikkében már körül van írva, kik birnak szavazattal az országgyűlésen. Ezen képviseleti alapra fektetett országgyűlések keletkezésével, miután a nemesség törvényhozói jogát a tömeges országgyűlések megszűnésével személyesen többé nem gyakorolhatta, ezen körülményből kellett szükségképen eredni a követ megbizási jognak, mely jogát a nemesség az 1848-iki törvények hozataláig, vagy is kiváltóságainak megszüntetéséig minden addig tartott hongyűlésein érvényesítette.

A megyei municipalis rendszer, hosszú idők folyamán fejlődött életképességre, miszerint napjainkban is összehasonlítva a mult idők viszonyain képződött tapasztalásainkat a jelen kor igényeivel, bátran elmondhatjuk, hogy a megyei intézménynek most sincs párja egész Európában, a miért is, az 1848-iki hongyűlés, az általa, a megyei hatóságról alkotott XVI-ik t. cikkében méltán nevezte ezt az alkotmány védbástyáinak, megyei rendszerünk életre valóságát ennek multjából leginkább ismerhetjük meg, alig van nemzet Európában, melynek alkotmánya oly különböző nemű megtámadásoknak lett volna kitéve, mint a magyaré, ha figyelemmel betekintünk hazánk történeti évkönyveibe, a mohácsi vérnapiok után már az első évtizedben találkozni fogunk a római német császári birodalmi miniszterek beolvasztási irány politikai elveivel, melyeket a legujabb időkig nem szűntek meg kísérlet képen alkalmazni, a magyar alkotmány megsemmisítésére, ezen kísérletek fejtették

ki a nemzetben három hosszú század lefolyása alatt azon ellentállási erőt, mely szívósságánál fogva sokszor véres harczok előidézésével, habár meg is tartotta a nemzet ezred éves alkotmányát, de e mellett a szakadatlanul létező küzdelem fennállásával; a nemzeti mivelődést más európai nemzetek, azon idők alatti előhaladásához mérve, egészen háttérbe szorították, a miért is míg a nyugoti szomszéd európai nemzetek, a gazdaszat, gyár-
ipar, kereskedelem terén a vállalkozási társulás útján hazájukat egy szép kertté alakították át, az alatt a szép Hunnia térei az idegen hatalom viselők által, az alkotmány elnyomására irányzott intézkedéseikből származó polgári véres harczok miatt honfiai véréből kövérültek meg. —

Azon biztosítékok, melyek alkotmányos állásunknak a multbani fentartására szükséges kellékei voltak, írott törvényeinkben léteztek, de fájdalom a valóságban azok soha nem alkalmaztattak, ennek oka azon körülményben keresendő, miszerint II-dik Lajos királyunk halála után a kormányzás székhelyét Budát, az Ozmán hatalom elfoglalván, a magyar királyok, kik egyszerűsmind a római német császári birodalom fejedelmei is voltak, hazánkat többnyire helytartók által kormányozták, s miután a bécsi miniszterek felelőség nélkül minden időben, többnyire titkosan, közvetve, a magyar kormány élén figuráló államférfiak által avatkoztak be hazánk kormányzatába, a nemzet érdekeivel ellentétben álló kormány elvek alkalmazásával fejlődött ki a hazai sérelmek azon hosszú sora, melyeket a megyék, mint municipalis hatóságok koronkint hiven jegyeztek fel három százados életük folyamán keresztül, és mint törvényhozói joggal felruházott testületek adták át megbízott kö-

veteiknek utasításként, hogy a nemzet ellen elkövetett ezen sérelmek, az időszakonként megtartott országgyűléseken orvosoltassanak.

Hazánkban ha megyei rendszer nem létezik, ha ezen intézmény ősi alkotmányunknak egyik fő sarkpontját nem képezi, ha nem lett volna joguk a megyéknek a kormány által kibocsájtott törvénytelen rendeleteket félre tenni, valamint ha a kormány részéről ezen eljárásból felmerülő sérelmek orvoslását nem lett volna alkotmányilag biztosított joga a megyéknek, a követeik részére adott utasításaik folytán koronkint országgyűlésein követelni, minden bizonnyal az anynyi vészek és hányattatások közt, a magyar alkotmányos életnek még csak nyomai sem maradtak volna fel, de éppen azért, mivel a magyar nemességnek az alkotmány által adományozott törvényhozói jogánál fogva, minthogy az ország közügyeit csaknem közvetlen intézte, és ez által az állományi ügyek kizárólagosan gondjai tárgyát képezték, minek folytán az azok iránti érdekeltség élet-szükségévé vált, ezen viszony fejlesztette ki a nemzetben a polgári szabadság élvezésének azon élénk érzetét, a semmit rólunk és nélkülünk elvének a nemzet lelkébe való meggyökeresedését, melyet kiirtani szívéből csak egy hosszú erkölcsi hanyatlás, és több egymást követő nemzedékeknek gyámság alá helyezése képes volna véghez vinni.

A magyar alkotmány sok tekintetben, a többi európai alkotmányos nemzetekéhez mérve, csaknem páratlan volt a maga nemében, ha a nemesség helyett az összes nép élvezte volna ennek áldásait, ha a kormány

felelősségi intézmény ennek keretébe be illesztetett volna, ezen esetben bátran merem állítani, hogy az Angol alkotmányos intézményeket is túlhaladja a maga értékében, mert: mutathat-é fel nemzet Európában olcsóbb közigazgatást, mint nemzetünké volt, a cultus költségek, melyek oly államokban, mint Franczia, vagy Spanyolország, hol az egyház javai a nép terheltetésének rovására, a kormány által elpazaroltattak, milliókra menő összegeket tüntetnek fel az évenként felvett államköltségvetésben, míg hazánkban minden felekezetnek meg lévén a maga vallási alapja az egyház, és tanodai szükségletek ezekből fedeztetnek; igaz, hogy tekintve a multban hazánk törvénykezési viszonyait, azt nem mondhatjuk, kivált a közelebbi időben, végtelen lassúsága miatt az újabb kor igényei szerint megfelelőnek, de azért miután az, ősi alkotmányunk szervezetének mintegy kifolyása volt, következésképen a multban, a kárhoztatást reá el nem mondhatjuk, mivel igen jól tudjuk, hogy hazánkban mint nemzet csak a nemesség szerepelt, tehát ősiségi törvényeinknek, a mennyire csak lehetett, biztosítani kellett a nemességet arról, hogy birtokait megtarthassa, hogy azok a hazánkban számösen létező idegen elemek kezeibe ne juthassanak, mert nálunk kiváló állam politicalai ok rejlett abban, hogy a birtok, és így a felsőbbség azok kezébe legyen, kik a közügyek vezetésére alkotmányos jogaiknál fogva hivatva voltak. Felesleges volna itt felhozni mind azon előnyöket, melyeket a magyar alkotmányos szabadság a magyar nemesség részére biztosított, hiszen igen jól tudjuk az ezekhez való szoros ragaszkodását az összes nemességnek, valamint azt is tudjuk, hogy ezt nem egyedül a magyar faj, hanem a Szent István koronájának összes területén min-

denféle nemzeliségek egyaránt élvezték ha nemesek voltak, és épen azért, a forradalom előtti időszakban bármily nemzeliségű egyén magát magyar nemesnek nevezte, és büszke volt arra, ezen ragaszkodást egyedül a magyar alkotmány czélszerű intézményei szülték.

II. RÉSZ.

Az 1848-iki törvények egy egészen átalakító korszakot idéztek elő a nemzet életében, a nyolcz százados szabadalmi alkotmány megszűnése után, egy egészen új államélet hajnala derült a nemzetre, minden hazafi lelkében ezen új korszak feltűnésével, a nemesi kiváltságok koporsójánál azon eszme önkéntelen villant fel, valjon édes hazánkban az ujkor törvényhozói a nép millióinak megadva az alkotmányos jogokat, lesznek-e képesítve oly rendszert alkotni, mely ezek segítségével annyi dicsőséggel, és oly sok veszélyek között, oly hosszú időn át, az alkotandó alkotmányos intézményekhez oly hő ragaszkodással fentarthassa magát, mint a kiváltságos alkotmányt a csak hatszázezerre menő nemesség fentartotta.

Az 1848-iki törvények, különösen a megyéktől, semmi nemű jogokat el nem vettek, ezen törvény hozásnak úgy is kiváló feladata volt a jogokat kiterjeszteni a nemzet minden osztályára, nem pedig korlátozni, igaz, hogy ezen törvények az új rendszert ki nem fejtették, hanem az ebben felállított alapelveknek kifejtését a következő törvényhozás feladatául tűzték ki, hogy az 1848. törvények a megyék szerkezetét minden erre vonatkozó jogakkal épségében kívánták fentartani, ez ki tetszik

az ezen évi III-ik t. cz. 26-ik §-ból, a mely azt mondja, hogy az ország minden törvény hatóságainak eddigi törvényes hatósága ezentulis teljes épségben fentartandó. A megyei hatóságról alkotott XVI-ik t. cz. bevezetésében a megyéket, az alkotmányosság védbástyáinak nevezi, s azt mondja: hogy a közszabadsággal öszhangzásba hozatala tekintetéből a ministerium a jövő törvényhozás eleibe törvény javaslatot fog előterjeszteni, ezen törvénczik 6., pontjában, hol az ideiglenes megyei szerkezetről szól, mint egyelőre irányt látszik adni, hogy jövőre a megyék által gyakorlandó, és ezen törvény által a maga épségében fentartott jogokat kik, és minő mérvben fogják élvezni, midőn azt mondja, hogy a törvény által jogosítottakon kívül a 48-iki törvényhozás után tartandó közgyűlésen azon megyei lakosok fogják a megyék rendezéséig létre jövőendő bizottmányi tagokat megválasztani, kiket a megyei lakosok községenkint ezen közgyűlésre képviselőkül utasítandnak, ezen idézett t. cz. b. pontjából már világosan kitetszik, először az, hogy a 48-iki törvények életbe léptetésével a bizottmányokat megalakító megyei közgyűlésen mind azon honpolgároknak szavazati jogát meghagyta, a kik evvel eddig is az ősi törvények értelmében felruházva voltak, — másodszor azokra nézve pedig, vagy is a nép osztályára vonatkozólag, kik a 48-iki törvények alkotása előtt polgári jogokkal nem birtak, a községenkénti választhatás módját jelelte ki sinórmértékül, hogy ezen mód által a megyei közgyűléseken a község összes lakosait képviselhessék. Az idézett t. cz. d. pontja minden kétséget eloszlat arra nézve, mintha a 48-diki törvényhozásnak csak legkissebb részben is irányeszméje lett volna a megyei jogokat korlátozni, midőn a már emli-

tett pont azt mondja. Ezen állandó bizottmány a főispánnak, vagy távollétében az alispánnak elnöklete alatt a megyei tisztviselőség hozzájárultával annyiszor, s addig, amint, s a meddig szükséges lennd összegyűlvén, mindazon hatóságot fogja ideiglenesen gyakorolni, mely törvény, s alkotmány szerint a megyei közgyűléseket minden tekintetbe illeti.

a., A megyék legsarkalatosabb jogát képezi a törvényhozói jog vagy is a megválasztandó követeik részére adandó utasítások.

b., A megyei határozati jog a fennálló törvények szellemében.

c., A maga területén a saját szükségére kivetendő házi adó meghatározása.

d., A kormány részéről leküldött felsőbb rendeleteknek a végrehajtás előtti megvitatása, és ha azok törvényteleneknek találtattak, — félretétele.

e., Az ország összes törvény hatósággalvali szabad levelezés joga.

f., Tisztviselőinek ön maga általi megválasztatása, és az ezekkel való korlátlan rendelkezhetési joga.

Voltak még, és vannak jelenleg is a magány közigazgatás terén több jogai a megyéknek, melyek vélemény szerint ennek, mint törvény hatóságnak természetből folynak ki, következésképen elidegeníthetetlen tulajdonai lévén, azonban, szerintem sarkalatos jogaihoz nem számíthatók.

Az 1848-iki törvényhozásnak legfőbb vívmánya a felelős miniszteri intézmény, igaz hogy ezen kormány rendszer, mint idegen éghajlatú növény ültetett be hazánk földjébe, de megbecsülhetetlen kincset nyert ez által nemzetünk, miután ezen kormány szerkezet által vált

lehetségessé, hogy az idegen hatalom viselők hazánk kormányzati ügyeibe többé hivatalnuk be ne avatkozhassanak, mert csupán ezen felelős miniszteri intézmény biztosíthatja a nemzetet mindazon törvény sértések, és az ezekből eredő sérelmek elő állásától, melyek a testületi kormány rendszer fonákságai, és hiányos szervezete miatt, három hosszú század lefolyása alatt a nemzetet alkotmányos jogainak eltiprásával oly sokszor kikeresítették, és ennek folytán a mindig nagyobb sérelmek felmerülésével a fegyveres felkelésekre kényszerítették, de a felelős miniszteri intézmény csak azon esetben lehetend üdvös, és a nemzetre áldást hozó kormányrendszer, ha ezt hazánkban úgy fogjuk meghonosítani, hogy ha ezt mindazon nyomorúságos burocraticus centralizáló csafrangjaiból kivetkeztetjük, és a valódi felelősség talapzatára állítva, ősi municipalis alkotmányos intézményeinkkel összhangzásba hozva úgy fogjuk átírdomítani, hogy a felelősség nagy elve mint láncz szem a kormány első közegétől kezdve szakadatlan sorozat szerint, az utolsó községi előljáró hatás köréig terjedjen ki. —

A felelős miniszteri intézmény magyar ősi alkotmányunk keretébe igen könnyen beilleszthető, nincs semmi nehézség, mely gátul állana arra nézve, hogy a felelős miniszteri rendszernek életbeléptetésével ennek léteztetése miatt municipalis jogainkat, melyekhez különös előszeretettel viseltetünk, bár mely kis részben feláldozni kellene, hogy a felelős miniszteri intézmény, a megyei municipalis rendszerrel összeegyeztethetlenség ezen állítást a doctrina emberei néhány nagyra vágyó jonurnalisták, és az absolutisticus személyes törvény hozói jogra vágyó úgynevezett népképviselők találták fel, kik a

megyei rendszernek romjain kívánták a francia, spanyol, vagy olasz mintára a parlamentaris kormány rendszert felállítani, épen úgy, mint ezen előszámlált nemzeteknél divatozik, hol a nép, vagyis a nemzet a követek és kormány örökös gyámsága alá van helyezve, hol pusztá választthatási jognál egyébb alkotmányos szabadságot nem élvezhet, hogy akadtak sokan hazánkban, kikre ezen csábítások hatottak, ezt én igen természetesen találok, miután még nálunk az együgyűek száma egész legio, kik saját fejükkal soha sem gondolkoznak, hanem másokat hagynak maguk helyett gondolkozni, de nem akarok semmit megelőzni, célom lévén a jelen munkában a megye ellenségei által felhozott mindazon érveket czáfolat alá venni, melyeket ezek a municipalis rendszer megcsonkítására, vagy épen megsemmisítésére eddigelé felhoztak, melyekre nézve alább adandom elő véleményemet.

A megyéknek az 1848-iki törvényekben kifejtett alapokon való rendezéséig, az ezen törvényhozás után először tartott megyei közgyűlések, az ezen alkalommal választott bizottmányi tagokra ruházták át a XVI-ik t. cz. b., pontja értelmében mind azon jogok gyakorlását, melyek a megyéket ugyan ezen t. cz. d., pontja értelmében oly értelemben illeti meg, mint a hogy a 48 előtti megyéket az megillette, ebből kifolyólag az országgyűlési követeknek nép képviselőlet alapján történendő választásáról szóló V-ik t. czik 6, 7 és következő §-aiban a választó kerületek alakítását, a választók összeírását, az összeírások folytán felmerülő felszólamlásoknak elintézését; — továbbá a választás napjának kitűzését, a választási elnök, és jegyző megválasztását, szóval mindazon intézkedéseket, melyek a megye kebelében lé-

vő választó kerületek képviselőinek megválasztására vonatkoznak, mindezek a megye hatás köréhez tartoznak — az ugyan ezen t. cz. 2-ik §-ában első helyen kijelentnek mind azon városi hatóságok, melyek követ küldési joggal birnak, ezután minden egyes megye részére megvan határozva, hogy hány követet tartozik küldeni az országgyűlésére, ezen törvény szellemében tehát habár a képviselők a megye által kijelelt választó kerületenkint választatnak is meg, mindazon által mégis megyei követek, mert az idézett V-ik t. cz. 2-ik §-a nem egyes választó kerületekre ruházta a követ utasítási jogot, hanem világosan, és határozottan a nagyobb városoknak, és a megyéknek adta azt meg, hogy a követ megbízási jogot, ugy 1861-ben valamint 1865-ben a megyék nem gyakorolták, ezen jelenség részint a legközelebb mult absolut rendszer körülményeiből felmerülő political okoknak tulajdonítható, melyekre nézve később, ezen munka folyamában nézeteimet előadandom, részint pedig azért, mivel a választó kerületenkinti választásra a választó tömeget a törvény szelleme csak választói képességgel ruháztatva fel, következésképen a törvényhozói, vagyis követ utasítási jog a XVI-ik t. cz. d. pontja értelmében jelenleg is a megyei bizottmányi gyűléseknek illeti, melyeket a 48-iki törvényes alapon bekövetkezendő megyék rendezéséig ezen a megye leg-sarkalatosabb jogának gyakorlatára az idézett t. cz. b. pontja értelmében a nagy gyűlés hatalmazott fel. Ily módon fogta fel néhány megye 1861-ben az 1848-iki törvényeknek a megyékről szóló szellemét, minek folytán bizottmányi gyűléseikben a kerületenkint megválasztandó követeik számára utasításokat adtak, azokat a választó kerületekben a választás megtörténte előtt felolvasták,

azokat a követ jelöltek előtt kötelező erejűnek kimondták, s mindaddig a követjelöltekből nem választottak, míg ezen adott utasítások megtartására a jelöltek megválasztatásuk esetére magukat határozottan nem kötelezték.

Az 1848-iki törvények szelleméből tehát önként foly azon következtetés, miszerint a megyei municipiumoktól az ezen törvények megalkotása előtt élvezett sarkalatos jogaitak el nem vették, sőt inkább tekintve ezen törvények democraticus szellemét, az alkotmányos jogokat a népnek azon osztályára is bizonyos mértékben kiterjesztették, kik abban eddig nem részesültek, igaz hogy az országgyűlési követek megválasztására befolyó néptömeg részére, a qualificationak oly tág mértékbeni kiterjesztése folytán a 48-ik törvény V-ik czikke csak a választathatási jogot biztosította, de képzelhető e józan értelemben az, hogy az ily rendszer felállításával, mint a minő a kerületenkinti választás, mely célra a választó közönség három év eltelésével egyszer, egy bizonyos meghatározott helyre gyűl össze, hogy ezen nagy választó közönség, tömegesen képesítve legyen a közhaza sorsát érintő oly nagy fontosságu ügyekről a megválasztandó követ részére utasításokat adni, mely ügyeknek szerencsés kivivásától függ jobbadán a korona és összes nemzet sorsa. Az idézett törvények éppen e tekintetben kifejeletlenek lévén, a jelen törvényhozás feladata leendő nemzet által gyakorlandó alkotmányos jogokbani részvétet oly minőség szerint szabályozni, hogy ez által minden nemű hazai osztály érdek kiegyenlítve legyen, és a különböző hazai erők működése a közös alkotmány épületének támogatása végett a közös cél elérésére egyesítenek.

III. RÉSZ.

A nemesi osztály által élvezett ősi alkotmánynak két nagy hiánya volt, az 1. ső a minden felelőséget nélkülöző testületi kormány, a másik az, hogy ezen alkotmányos jogokbani részesülhetést csak a nemesi kiváltságos osztály élvezhette az 1848-iki törvények épen azért váltak a nemzet előtt oly nagy horderejű törvényekké, mivel az ősi alkotmány hiányait teljesen kipótolni, és a jelenkor igényeihez képest ősi municipalis megyei szervezetükkel össze egyeztetni volt kiváló feladata, és elengedhetetlen kötelessége ezen törvény hozásnak. Hogy alkotmányunknak ily módon való átídomítását Európában kivált pedig hazánkban a felmerülő forradalmi megrázkodtatások meggátolták, és az ez után bekövetkezett abszolút rendszer felállásával huzamos időkre halasztották el, ezen körülmény mindnyájunk előtt igen érezhetőleg a mai napig tudva van, a haza gyász éve nagy hazánkfia Deák Ferencz husvéti cikkének megjelenésével véget értek, ezen ponttól kezdve a haza sorsa iránt minden honfi keblét boldogabb remény szállta meg, a kifejletlen szerkezetű 48-iki törvényekben jövőendő alkotmányos szabagságunk alapzata le volt téve, e szerint egyedül magunktul függött, hogy annak századokra kiható

belbecset adjunk: tehát a jelen törvényhozásnak vált feladatává a már megkezdett művet oly életerőssé, és tartóssá felépíteni, hogy az így megalkotott alkotmányos építmény a nemzet előtt, ennek belbecse miatt ahoz való ragaszkodásának oly hő tárgyává váljék, miszerint azt az idők minden viszáljai között képes legyen megoltalmazni. —

1861-ben alkotmányos jogainknak ezen igen rövid ideig tartó visszaállítási évében, a doctrina, és központosítás emberei már hadat izenték a megyéknek, a hírlapokban vette kezdetét az eszmesurlódás, később át ment ez a törvényhatósági termekbe, akkor már azok közzül sokan, kik a hírlap irodalom terén szerepeltek, határozottan kimondották, miként a felelős ministeri intézmény összeegyeztethetetlen a megyei municipiális szerkézzel, miszerint a követ utasítási jog többé nem gyakorolható a megyék által, mert már nincsennek többé megyei követek, kik a nemesi kiváltságos osztályt képviselték, hanem népképviselők vannak, kiket a nép kerületenkint választ, hogy ezen választott népképviselők nem a megyét, vagyis nem a megye érdekelt, hanem az egész országot képviselik, e szerint nem a választó kerület, hanem az ország követei, — hogy a törvények végrehajtására vonatkozólag a felelős miniszterek a reájok ruházott felelősségnél fogva a megyékkel szemben nem kormányozhatnak, ha csak a törvényhatóságok minden kibocsátott rendeleteiket vak engedelmisséggel végrehajtani nem fogják, hogy a megválasztott képviselők irányában, a választók részére elegendő biztosíték a követ által a megválasztása alkalmával adott becület szó, ki tudná elő sorolni mind azon számtalan állításokat, és vitákat, melyeket a központosítás hívei a Francia, Olasz, Spa-

nyol alkotmányok kártya váraiból évenként egyszer; mászor, rövid és hosszas tartalmú czikkeikben felhoztak, hogy ez által a szerintök igen boldogító centralisticus rendszert a nemzet előtt megkedveltessék, a megyei municipialis rendszert pedig gyökerébe megsemmisíthessék. Alig volt a hazában egy két napi-lap talán a „pesti Hirnököt kivéve egy sem, a mely ezen észme harcznak uszáj vivője ne lett volna, hatott is igen sokakra ezen hirlapi hadművelet, mert fájdalom, hazánkban az együgyűek száma igen nagy, az ujitani vágyók serege pedig még nagyobb tömeget képez, annyiival inkább, mert valjuk meg őszintén, a külföldi intézmények utánzása iránti vágy nálunk majd minden időben szenvedélyeink főtárgyát képezte.

A legközelebbi multban ősi alkotmányunkhoz azért ragaszkodtunk oly tántoríthatatlan hűséggel, mert a közügyeinkbeni befolyásra nézve jogkörünk a megyei téren kijelelve, és meghatározva volt, a törvényhatósági termek voltak azon helyek, hol az alkotando törvények tárgyaíra nézve a közvélemény megszületett, tehát a közvélemény az alkotmányos jogokat gyakorló összves nemesség szelleméből folyt ki, igaz hogy ez csak egy kiváltságos osztálynak vált tulajdonává, de ha tekintelbe vesszük, hogy az 1848-iki törvények megalkotása után az ujja szervezett alkotmány, ha a nép millióira, és így az egész nemzetre terjesztendi ki nem csak a pusztla választási, hanem a törvényhozói jogot is, — ezen esetben miveltségi, és vagyoni állásánál fogva számos földmivelőink, kereskedőink, gyárosaink, iparosaink, valamint a tudomány embereinek különböző osztályai foghatják gyakorolni mind azon jogokat, melyeknek a kiváltságos alkotmány szerint csak a nemesség volt kizárólagos osztályosa.

Hogy a központosító rendszer Francia, Porosz, Olasz mintára vonva, különösen a journalistákra, országgyűlési követekre nézve igen hizelgő állás, ez a dolog természetéből önként következik, a 446 képviselő közül, a többségben lévő párt Pestnek valamelyik szállodájába, mint az ezen helyiségben rendezett clubba összegyűl, és ott mint a törvények alkotására monopoliumot gyakorló testület minden felelősség nélkül az összes nemzet rovására oly szellemű törvények alkotására adja meg az irány eszméket, — a minő ezen törvényhozó clubnak önkényesen tetszeni fog; az ezen clubba hozott határozatok ez után a törvényhozási termekben tellyes érvényre fognak emeltetni, melyek az összes nemzetre nézve kötelező erejűvé válnak. A hirlap szerkesztők hasonlóan a közvéleményt veszik monopolium alá, hazánkban még eddig a hirlapi irodalom nem fejlődhetett oda, hogy az egész országban létező pártoknak közlönye lehessen, nálunk még eddig úgy, mint Angliában rendszeresített, és az illető pártnak lekötelt napi közlönyeink nincsenek, van egy pár napi lapunk ugyan, melyek egy, vagy másik párt irányelveit képviselik, de ezeknek hatásköre nem terjed oda ki, hogy azon pártnak, melyet képviselni hivatva vannak, egész kiterjedésbeni közös gondolkodás módját az ország közönsége előtt teljes mértékben tolmácsolhatná, mivel ezen párt közlönyökbe az illető szerkesztők vezérlete mellett ennek csak néhány munkatársai dolgoznak, kik igen sokszor saját magány nézeteiket úgy adják elő, mintha ezek az egész párttól elfogadott irányelvek lennének, nálunk egy politicalai cikk kiadatása hirlapok után, egészen az illető szerkesztő önkényétől függ, mint-

hogy a párt tagok irányában nincs lekötelve, hogy nálunk a hirlap irodalom terén még biztos közvéleményt teremteni képtelenség, erre nézve még csak azt hozom fel: miszerint az olvasó közönségnek egy nagy része még jelenleg is nem azt veszi tekintetbe, hogy ki mit ír a lapokba, hanem hogy ki ír, és minő lapba írja cikkeit, és így nem a leírt tárgyat bírálja meg magában hanem az író nevének nevezetessége, és a lapnak hite, és rangja után ítéli meg az olvasott műnek belbecsét, az általam felhozott ezen példa világos tanúsága más európai alkotmányos nemzetekhez képesti hátramaradásunknak, de feltéve azt, ha nálunk épen úgy, mint Angliában minden vidéken, ahol értelmes emberek találtnak, politikai clubok léteznének is, és ezeknek feltétlenül lekötött lap szerkesztői volnának is; még azon esetben sem pótolnák ezek a közvéleménynek azon élet erős nyilvánulását, melyet a megyei szervezet törvényhatósági állásánál, és a mindennemű hazai érdekeknek összpontosításánál fogva, ezen helyen kifejezni, és nyilvánítani képesítve van, mert a politikai clubok keletkezésükre nézve többnyire magán jelleműek, míg ellenben a törvényhatósági szerkezet már keletkezésére nézve is nyilvános jellemű lévén, a magányos érdekeket sohasem veheti úgy igénybe, mint a politikai clubok, hol a közjó örve alatt igen gyakran a napi politikai irány az egyesek magány érdekeinek szolgájává lessz, ezen állításom beigazolására elég példát hozhatnék fel a Francia nemzet történetéből, az 1789-ik évtől kezdve a mai napig.

A központositás párhivei igen jól tudták azt, hogy a nemzet az 1848-iki törvények kivivásával, az ennek III.-ik cikkében foglalt felelős ministeri intézménnyel alkotmányának egyik legdrágább kincsét nyerte meg,

épen ezért a megyei rendszer elleni izgatás célpontjává a felelős kormány intézményt állították fel, okoskodásaikban a vezérfonal mindenütt a megyei rendszernek a felelős kormánynyali összeegyeztethetatlensége tüntette-tett fel, hogy ezen zavaros, és minden alapot nélkülöző érvtelen okoskodásuk az első meglepetésnél még jeleseb-beinkre is hatottak, ezt a köztapasztalás bizonyította be, én részemről soha sem bírtam felfogni, de még mai napig sem győztek meg a központosítás hívei a hirlapok hasábjain elárasztott e tárgyról szölgő cikkeikben, arról hogy a felelős parlamentarís kormány rendszer miért lehetne összeegyeztethetetlen a magyar országí municipi-umokkal, s különösen hogy az alsó házban a nemzet egye-nes megbízásából küldött valódi képviselőköl szerke-zett törvényhozó gyűlésnek miért nem lehetnek felelősek az illető ministerek akkor, midőn a megbízás nélkül, és így minden felelősség nélkül megválasztott követek há-zának az illető ministerek felelősek lehetnek, meglehet, hogy az én logicám igen rossz, de a központosítók okos-kodási tanát a felelősség elvére vonatkozva itt sehogy sem tudom utól érni, miután az okok lánczszeme itt meg-szakad, mert ha a ministerek nem a nemzetnek, hanem a nemzet által absolut törvény hozói hatalommal felruhá-zott 446 követnek felelősek, ily módon a központosítók okoskodását felbírom fogni, de miután ők maguk is azt állítják, hogy a törvényhozó gyűlés alsóházának tagjai a nemzetet képviselik, akkor ezen nagyszerű testület miként lehet felelősség nélküli a nemzet irányában, mi-dőn a ministerek ellenben szigoruan felelősek minden kormányzati tetteikért ezen testület irányában, hogy a felelősség eszméjének láncz szeme itt meg szakad, ez kétségtelen valóság, hogy ily rendszer felállításával

azon nemzetnek jogai mely az 1848-iki törvények keletkezésével egész zömével az alkotmány sánczaiba belépett, jövőendő alkotmányos életére nézve nincsennek biztosítva, ez a dolog természetéből megfejthető.

Távol legyen tőlem, hogy én ezen munkámban eddig kifejtett, és ezután kifejtendő okoskodásaim folyamában a jelenleg Pesten székelő igen tisztelt honatyákat vádolni kívánnám, a forradalom után következett nyomor tellyes időszak, a hon elárvult gyászos viszonyain okulva oly hazafiakat képezett a jelen országgyűlésre, a kiknek törvényhozói működésökről, eddig csak tisztelettel, és elismeréssel szólhatunk, a teczhalottá vált hazában ennek felébredésével minden honfi keblébe bele voltak írva azon gyógyszerek, melyekkel az elalélt hazát az ellenségei által okozott sebekből kigyógyítani lehetend a nemzet 18 éves szenvedései után, ezen idő alatt távol tartva magát a közügyektől, azon nagy fontosságu kérdésekre nézve, mellyeknek megoldása a jelen hongyülés feladatává vált, nemis adhatott volna megbízott követeknek oly részletes utasításokat, melyek különben is tárgyaikra vonatkozólag avatott szakképzettséget igényelnek, de tagadom azt, hogy a jelen hongyülés képviselői minden megbízás nélkül foglalták volna el helyeiket, miután rendkívüli időben hivatott össze a jelen hongyülés, mert még a municipiumok sem állittattak vissza, midőn már Ő felsége a törvényhozó ház ajtajait megnyitatta, és így alkalma sem volt a nemzetnek azon a téren a hol törvényei által jogositva van, képviselőinek megbízást adhatni, azonban Deák Ferencz nagy hazánkiában birt egy oly férfit, kinek vallásos erkölcsi elveit, politikai irányát, és a hon iránti tántorithatatlan hűségét telyesen ismerte, és az 1865-iki hongyülésre megvá-

lasztott, és elküldött képviselőinek azon általános utasítást adta, hogy a haza általános bizalmát kiérdemelt férfinak politikai elveit kövessék, később pedig midőn már a megyék az alkotmány helyreállításával alkotmányos működésüket megkezdték, az országgyűlésen eddig láttott, és tapasztalt dolgok után nagy hazánkfia Deák Ferencznek valamint később a ministerium, és országgyűlésének bizalmi szavazataikat küldötték meg, az előadottak szerint tehát, miután a jelen hongyülés rendkívüli körülmények közt gyűlt össze, a nemzet részéről a követek részére adott megbízási jognak is rendkívüli módon kellett nyilvánulni.

Midőn ezen munkámban előadandó szerény véleményem nyilvánítása végett tollat fogtam kezembe, nem a jelen idő politikai viszonyai, hanem inkább nemzetünk jövő képe lebegett eszméim előtt, a multból vettem tapasztalást, és ebből következtetve a jövőre, a nép számára felépítendő alkotmányt, csak azon esetben képzelhetem századokát tul élő tartósságúnak, ha annak alapjait, a jelenkor törvényhozói, a nép valódi jogainak teljes biztosításával fogják kiépíteni, lélek emelő példa, és bizelgő a nemzetre mindig, ha egyes nagy férfiakat bir fiaiban felmutatni a világnak, de azért akkor, midőn az alkotmány szelleméből kifolyó biztosítékáról van szó, midőn ezen biztosítékok a nemzet jelen, és jövőbeli fenállásáról kezeskednek, akkor egyesek jellemminőségétől tenni függővé, pusztá bizalmi uton a nemzet sorsát, ez valóságos balgatagság, és könnyelműség. Ha a nemzetnek csak választhatási joga van, akkor a biztosíték egygyedül a megválasztott követ jellemminőségétől feltételeztetik, kire vak bizalommal bizza sorsát, hogy ez arról felelősség nélkül határtalanul rendelkezhessék, hogy

a bizalmat elfogadó képviselőnek lelkiismerete lehete oly nyugodt, és tiszta, midőn ezek sorsa felett saját szenvedélyei, és önkénye folytán jogosítottatott határozni, mint a megbízást nyert követnek, ki az adott utasítás folytán meghatalmazóinak világos akaratát tellyesítvén, abban kötelességszerűleg jár el.

A legközelebbi időkben többen találkoztak jelesebb hazánkfiai közzől is, kik a központosítással össze kötött felelős ministeri intézményt csak azon alapokon képzelik fentarthatni, a mily erős szervezetben Francia országban, a vastag központosítástól némileg eltérő gyengébb szervezetben, de végtére még is csak központosítási formában Angliában fen áll. Szentkirályi Móricz úr a vármegyék rendezéséről szóló eszme töredékeiben, a 9-ik lapon ezt mondja: — „ott hol a nép képviseltetik, nem képviseltethetnek se egyének, se rendek, se testületek, hanem érdekek,“ tisztelt hazánkfia midőn az V-ik t. cikkben körülírt képviseletről okoskodik, kimondott állítását semmivel sem indokolja, de megvallom, az én fogalmam szerint logycai értelmet ezen állításból kivonni nem is lehet, mert ha a népképviselet elvének meghatározása az hogy a választott követ a tisztelt úr előadása szerint sem a megyét, sem a választó kerületet, hanem az országot képviseli, ez egyént, rendet, testületet nem képviselhet, hanem csak érdeket, vagy is az ország érdekét, akkor ezen okoskodás fonalán az az országos érdek kiktől és honnan származhatik, és ezen érdekek képviselésére kik adják hát meg a megválasztott képviselőnek azt a jogosultságot, hogy ezen országos érdeket képviselhesse. én azt hiszem hogy egy political club, mely az ország szívében Pesten össze gyűl, még országos érdeket nem képvisel, a hazai érdek, a nemzet e-

gyeseinek különböző módú, és állású osztályaiból, a testületek összegéből, miután szinte egyesek és testületek teszik az összes nemzetet, — emelkedhetik ki, ha ezen okoskodás állna, akkor mi szükség volna arra, hogy az ország minden vidékein a nemzet összessége által választassanak meg a képviselők, hiszen józan értelem szerint országos érdek nem is lehet más, mint az, melyet a nemzet többsége vall saját érdekének, hiszen a testületek is egyes emberekből állanak, és az országban többségben lévő egyesek érdeke lehet csak az ország érdeke, e szerint az érdeket az egyénektől, és a testületektől külön választani nem lehet, miután az azoknak tulajdona, igen sok ilyenmő kifíczamodott eszméket olvastunk már több ízben a hirlapok hasábjain is, melyeket czáfolni azért nem lehet, mivel önmagukat az eszme kimondásával czáfolják meg. Továbbá ugyan ezen lapon azt mondja tisztelt hazánkfia: „A hol a képviselet felelős kormány nyal áll szemben, az utasítási jog képtelenség, mert parlamenti kormány a pártok egy bizonyos állandósága nélkül nem létezhet.“ Igen szomorú, és minden életrevalóságot nélkülöző kormány rendszer volna a felelős miniszteri intézmény, ha ennek fennállása csak egy bizonyos meghatározott helyen összegyűlő két vagy három száz egyénből álló pártnak hozzávaló ragaszkodásából merithetné létezésének életfeltételét, — ha ezen kormány intézmény fennálló szerkezeténél fogva nem létezhetnék csak úgy, ha ezt egy oly párt támogatja, mely senkinek, csupán önmagának felelős tetteiért, nagyobb elkárhoztatást nem mondhatott tisztelt hazánkfia, a felelős miniszteri intézménynek ősi alkotmányunk keretébeni beillesztésére nézve, mint midőn azt kimondotta, a hazai közönség eleibe kibocsátott munkájában, hogy az

a nemzet részéről adott utasítási jog mellett fenn nem tarthatja magát, a hazai összes törvényhatóságokban létező minden osztályú és sorsú polgárok összege teszi a nemzetet, az ezekben felmerülő érdekek ha ezek a többség szükségéből születnek meg, igen természetes, hogy az egész ország érdekeivé válnak, ha Szentkirályi Móricz úr a felelős ministeri intézmény fennállását a megbízás nélküli országgyűlési képviselők többségben lévő pártjától feltételezi, az a kérdés az összes hazára nézve: valyon ezen párt a tisztelt úr kifejezése szerint képviselheti-e a nemzetnek oly csálhatatlanul kiváló érdekeit, kiket az V-ik t. cikkben körülírt választási rendszer szerint oly választók választottak meg képviselőknek, kik három évben egyszer jelenvén meg egy bizonyos helyen, ezek tömegében alig találkozik az összes választók számához mérve azoknak egy huszad része, kiket kiképzett, és az országügyei iránt valódi tudományos készséggel felruházott férfiaknak lehet tartatni, vagy pedig a haza összes törvényhatóságai által határozott megbízással ellátott oly képviselők, kiknek utasításokat ezen törvény hatóságok összes értelmisége, valamint a haza összes egyes községeinek megválasztott képviselői adták, a józan értelem előtt azt hiszem, a tisztelt hazánkfia által előadott állítás megczáfolására ezen összehasonlítás igenis elegendő, az ambitio és nagyra-vágyás irányában azonban, mert ez akarta és jelenleg is akarja elvitatni, a nemesség által gyakorolt és most már az egész népre kiterjesztett törvényhozásbani befolyhatás jogát, azok előtt ugy is siket fülekre találnék, bár minő érveket hoznék is fel czifrábnál czifrább sophismáik megczáfolására.

Tisza Kálmán úr, a parlamenti felelős kormány és

megyei rendszer című munkájának 51-ik lapján, hol a követutasítási jog felett pálczat tör, az általa fogalmazott ezen sorokat mindenütt átlengi az az eszme, hogy a képviselőért van a nemzet, nem pedig a nemzetért a képviselő, ezen állításomat a következő sorai igazolják: „vagy részletes utasításnak kellene adatnia, vagy csak az általános elvek mondatnának ki, ha részletes, az elvek alkalmazására is kiterjedő lenne az utasítás, feleslegessé válnék az országgyűlés, ki lenne zárva a kölcsönös capacitatio, nem kellene egyéb, mint az utasításokat összegyűjteni és azokból a többséget kiírni, a képviselőház egy szükségtelen és igen drága intézménynyé válnék, melynek, csak is oly esetekben lenne értelme, midőn a nézetek az utasításokban annyira szétágaznának, hogy a többséget kivenni azokból nem lehetne, akkor lehetne az a nézetek egyesítésének eszköze, de ha az intézménynak alapjául szolgáló szándékot vésszélyeztetni nem akarnók, ekkor is csak véleményt alaphatna meg, melyet a képviselők még előbb küldöik jóváhagyása alá kellene hogy terjesszenek.“ Bár ki olvassa figyelmesen e sorokat, ezek szelleméből tisztán kiveheti azt, miszerint azok, kik a megye municipalis legfőbb jogának a követeknek adandó utasításnak ellenségei, az abszolút törvényhozói jog gyakorolhatására vágnak és az országgyűlésen saját ön alkotta elveiknek kívánnak érvényt szerezni, ha egy felső házi tag nyilatkoznék így: teljes igazat adnék állításának, mert ez önmagát, vagy is saját elveit képviseli a felső házban, de nem bir iniciatívával, mely jog az alsó házat illeti, mint a nemzeti individualitás képviselő házat, a törvényhozó gyűlésnek nem az a célja, hogy az azt képező képviselők nagyszerű szónoklatok által ragadják

csodálatra a halgató közönséget, annak inkább a magyar tudományos akadémia palotájában van helye, hanem azért küldettek oda, hogy a nemzet szükségéhez mért, és a gyakorlati életben légkönnyebben alkalmazható törvényeket hozzanak, ha oly magas fokra fejlődött volna már az államtan ismerete, az összes hazában, vagyis az ezt képező összes törvényhatóságainkban, hogy oly részletes utasításokat adhatnának képviselőiknek, miszerint ezeknek összegyűjtése által egy pár hét alatt, vagy éppen néhány nap alatt ezekből a nemzetre nézve legüdvösebb törvényeket lehetne alkotni, ezen körülmény a hazára nézve a legáldásthozóbb lehetne, mert végtére is rövid idő alatt czélt érni a legnagyobb nyereség, e mellett nagy költségtől volna megkímélve a nemzet, melyet a huzamos ideig tartó országgyűlésre kellett áldoznia.

A tisztelt úr az 52-ik lapen azt mondja: „Ha pedig csak általánosságban adatnának ez utasítások, ott lennénk ismét ahol voltunk, mert ezen elvek alkalmazására nézve elő állhatna az eltérés a küldők és küldöttek nézete között, és az egy célból felállított elvekből számtalan esetekben éppen ellenkező nőhetné ki magát az alkalmazás által.” — Itt ezután igen tisztelt hazánkfia Tisza Kálmán úr a fentebb álitott általános utasítások czélszerűtlenségére vonatkozva egy példát hoz fel t. i. a példát röviden kivonva, ha egy képviselőnek utasításul az adatnék, hogy a magyar ország és az örökös tartományok közt fenállott alkotmány vizályt úgy igyekezzék megoldani hogy magyar ország alkotmányos jogai és törvényes függetlensége ne veszélyeztessék, de e mellett a fejedelem azonosságából eredő kötelezettségek is szem előtt tartassanak, ezen kérdésre azt mondja tisztelt úr száz féle képen lehet felelni, ezt én kereken tagadom,

hogy alaposan az előadott viszonyra nézve általános utasítást ne lehetett volna úgy adni mely a küldők, és küldöttek elveivel az alkalmazás terén midőn már ezen általános utasítás törvényé vált, eltérést vagy épen összhangtalanságot idézne elő, mert már a jelen országgyűlés összehívása előtt az 1848-iki törvény III. cikkének 13-ik §-a értelmében, mintegy utmutalásként az egész nemzet előtt tudva volt hogy magyarországnak az osztrák örökös tartományokkal a sanctió pragmatikából kifolyólag, vannak bizonyos közösügyeik, milyen a birodalmi közös védelem, a kül diplomatia, és a tárgy természeténél fogva a külkereskedelem, e szerint igen határozott általános utasításként adhatták volna az összes hazai törvényhatóságok, ha t. i. a jelen országgyűlés összejövetele előtt léteztek volna, azon általános utasítást, hogy az ország erejéhez mérve oly arányba járuljanak követeik, ezen költségek fedezéséhez, a minő arányt a nemzet anyagi tehetsége viselni megenged, lett volna pedig ezen tárgyban azért általános, nem pedig részletes az utasítás, mivel a nemzet azon pénzügyi tételek adataiban, melyek a birodalom és magyar ország adózási rendszerének és közjövedelmeinek kulcsát képezték és képezik, nem lehetett annyira beavatva, hogy ezen tárgyra nézve alapos részletes utasítást adhasson.

Ha a majd 16 évig tartó abszolút rendszer letűnése után, midőn a nemzet szelleme teljes pangásban élt, a jövődöbeli alkotmányos életét leginkább érintő nagy fontosságú tárgyban képesítve lett volna, ha tér nyílik számára küldöttei részére általános megbízást adhatni, annnyival inkább a jövőben, midőn a jelen országgyűlés által az alkotmány épülete már betetőzve lesz, képesítve lesz akár részletes utasítást, akár pedig általános meg-

bizást adhatni oly országos tárgyakra nézve, melyek a nemzet napi szükségeiből önként merülnek fel, vagy melyek az állam és birodalom fentartására elkerülhetetlen kellékek, miknek megadása nélkül az fel nem álhat, ilyen p. o. a haderő számának meghatározása, a belső honvédelem mikénti rendezése, vagy a már rendezettnek módosítása, vagy oly hadi költségeknek megszavazása, vagy megtagadása, hol európai önállóságunk véttetik kérdés alá egy bizonyos időben kitörendő háború által. —

Tisztelt hazánkfia Tisza Kálmán úr az idézett munka 53-ik lapján azt mondja: „igaz ugyan, hogy minden egyes választó részese a nemzet felségi jogának, de e jog lehető élvezete abban áll, hogy hozzá járuljon ama testület megalakításához, mely egyes tagjai által minden jogosultak bizalmának kifolyása lévén, mindnyájok nevében a nemzet nevében gyakorolja azt. Mert ha minden választó testület külön fogja azt gyakorolni, az azok kebelében lévő többség nem álván majd sohasem a mi veltség az emelkedettség oly fokán, hogy saját érdekei felett az általános országos érdekeket is láthassa, önálló helyi érdekek nevében száz felé fog az nyilvánulni, maga magát semmisíti meg egyes ellentétes részei által, végre nem az egész, de a részek levén a souverainek szét bomlásra vezet.“ Ezen állításában tisztelt hazánkfia maga elismeri azt, hogy a választó közönség a kerületenkinti választás által, csak a képviselő ház megalakítására lehet jogosítva, — másodszor képtelennek tartja ezen a külföldtől elfogadott igen kevés alkotmányos becszel bíró választási rendszert arra kiképezettnek, hogy a mint ezen munkám folyamában már magam is megjegyeztem, törvényhozói befolyást, a törvények alkotására gyako-

rolhasson, még is mindamellet oly szorossan ragaszkodik ezen intézményhez, miszerint a következő sorokban a nemzet képviseltetését más módok által czélszerűbben nem is véli alkalmazhatónak, hogy pedig a nép alkotmányos törvényhozói és választási jogát megyeszerte gyakorolhassa, ezen módot csaknem képtelenségnek állítja fel, e szerint okoskodása fonalán a czél itt mindég oda irányul, hogy a nemzet, a kormány, de különösen a törvényhozói jog befolyása tekintetében, az általa teljhatalommal megválasztott képviselői örökös gyámsága alá helyezzessék, — magam is azt állítom a mint ezen munkámban már fentebb előadám, miszerint az 1848-iki V-ik t. cikkben felállított választhatási qualificatioknál fogva a választást gyakorló kerületek közönségei oly módon a mint megalakítva vannak, időre, számra, és műveltségüknél fogva utasítást, még pedig oly neműeket, melyek a közhaza nagy horderejű érdekeit érintik, megválasztott képviselőiknek nem adhatnak, de kérдем ha a felelős ministeri intézmény, mely a nemzetnek legnagyobb kincse azért, mivel minden idegen befolyástól menten önkormányzatát alapítja meg, ha csak ezen a külföldtől átvett nyomoruságos czafranggal álhatna fén, mely rendszer felett az eddigi rövid tapasztalás is már pálczát tört, úgy, bátran elmondhatjuk hogy csak látszólagos, és csupán illúsiót magában foglaló alkotmányt nyertünk volna az 1848-iki törvények által, mivel addig legalább körül belül 600,000, nemes gyakorolta a nemzet souverenitás jogát, míg az újabb törvények szerint 446 mindenható képviselő a nemzet elvéinek képviselete nélkül rendelkezik arról, 13 millió ember rovására, és ezen testület képviselő testületnek nevezi magát, de azoknak a kiket csak szóval, illusorie

képvisel, saját meggyőződéseiket, tiltva van megbízottjaik részére utasításként adhatni. Igen helyesen jegyzé meg azt is a tisztelt ur, hogy ezen választó testület nem áll a miveltség azon színvonalán, hogy az állam összes érdekeit felkaroló, a politica igényeit felfogó megbízást adni képes legyen. A ki valaha ezen nyomorúságos választási rendszert feltalálta, az bizonyára az alkotmányosságot külszinüleg játszó absolutisticus rendszernek igen kiképezett mestere lehetett, az értelmiséget a közjóra czélozó hatáskörével a nyers tömeg rovására jobban szétforgácsolni alig lehet, mind ezen rendszer által, hiszen naponta tapasztaljuk, mióta a választókerületek felállnak, hogy kivéve azon eseteket, midőn egyeseket az általános közvélemény felkarol, minő erkölcstelen, és olyan eszközöket kelletik felhasználni a legjelesebb egyéniségek mellett is, mihelyt egy ellenjelöltjük támad, ennek megválasztására, hogy a kijelelt egyéniség ezen aljas uton összeszedett szavazatok többségéből a közjónak meggyeressék, hiszen általánosságban tudva van az egész haza előtt, hogy a választókerületenkinti megválasztott követek nem az erkölcsi és political meggyőzésekéből származó szavazatok összegéből nyerték meg képviselői állásukat, hanem borral, pálinkával a felekezetes vallási szenvedélyek felkorbácsolásával, a pénzzel való vesztegetésnek mindegyik kísérleteivel foglalták azt el. Midőn egy ily nemű alkotmányos intézmény oly rövid tapasztalás után annyira használhatatlannak következményeiben a legrosszabbnak bizonyult be, mégis ez mindezen jelenségek dacára fentartatni czéloztatik, lehetetlen mást gondolni, mint azt, hogy ennek fenálhatásával mint eszköznek a célra kívánják a központosítók ambícióból és nagyra vágyásból

a nemzettől küldötteik által gyakorlandó törvényhozói jogát azért elvitatni, hogy avval korlátlanul rendelkez-
hessenek, a nemzetet pedig a külföldi alkotmányok min-
tájára örökös gyámság alá helyeztessék.

Már fentebb említém ezen munkám folyamában mi-
ként a jelen hongyülés rendkívüli körülmények között
gyülvén össze a nemzet részéről a régi megyei rendszer
alakjában utasításokkal el nem láttathatott, de azért sen-
kinek sem lehet állítani azt, hogy a jelen hongyülés meg-
bizás nélkül fogott volna nagy fontosságú munkájához,
nagy hazánkfia Deák Ferencz az általa fogalmazott, és
az 1861-iki országgyűlés eleibe bemutatott felirati ja-
vaslatába, mely később általános többséggel elfogadtatott,
kijelelte mindazon alapelveket, melyeket úgy az akkori,
mint az 1865-iki országgyűlésének kiindulási ponttul
kellett választani a nemzet ezen political irány-elveket
sajátjának vallván, úgy 1861-ben a hongyülés alatt, mint
ennek berekesztése után valamint a jelen hongyülésen a
háza összes törvényhatóságai bizalmat szavaztak a nagy
férfinak, sőt a választó kerületek által történt képvise-
lők megválasztása alkalmával is, a választók világosan,
és határozottan kijelentették képviselőiknek, hogy ezen
political irányelveket mindenkor követni igyekezzenek,
ha a jelen országgyűlést megelőző időszakban már a me-
gyék visszaállítottak volna, akkor az 1848: XVI-ik t.
d. pontja értelmében a megyei bizottmányok adhattak
volna utasításokat a választó kerületekben megválasz-
tandó képviselők számára is, miután a megyei bizottsá-
gok azon választó polgárokat is képviselik, ezen t. cikk
b. pontja értelmében kiket az V-ik t. czikk követ vá-
laszthatási joggal felruházott. Igen jól tudom, hogy a
központosítási rendszer párt hívei, miután az idézett

t. cikkékben körülírt megyei jogok nem meghatározott rendszer alakjában vannak fogalmazva, hogy ezen törvényeket mindenféle elferdítésekkel, és ügyvédi ál okokkal kívánnák sarkaikból kiforgatni, és azoknak egész más értelmezést adni, mint a minőt magukban foglalnak, de azt határozottan még sem merik állítani, miután a megyék municipális jogairól a XVI. t. cikk d. pontja igen határozottan nyilatkozik, hogy a törvények hozatalára való befolyási jogát a megyéktől elvette volna az 1848-iki törvényhozás, épen azért, mivel igen gyenge alapokra fektethetik okaikat, vitatkozásaik folyamában mindenütt állították fel alapelvül azon vezéreszmét, mi szerint a parlamentaris felelős kormány a megyei rendszerrel összeegyeztethetetlen, mert igen jól tudták, hogy a nemzet a felelős kormányrendszert, melynek megnyerése oly régen minden ohajtásainak tárgya volt, semmi áron, bár mely más alkotmányos intézményért feláldozni nem hajlandó, de azt számtalan okoskodásaikban még eddig sehol meg nem mutatták, hogy melyek hát azon akadályok a megyei municipális élet szerkezetében, melyek a felelős ministeri intézmény felállítását gátolják, vagy épen lehetetlenítik, én épen az ellenkezőt állítom, a felelős ministeri intézmény hazánkban felelősség nélküli képviselő ház támogatásával teljességgel meg nem állhat, csak legfeljebb kifejeletlen alkotmányos körülmények között, minők a jelen viszonyaink, de rendezett magyar alkotmányos államot képzelve a megyék hatáskörének visszaállításával, ha ezektől feltéve, a követ megbízási jog elvételnek is, — össze nem férhetőnek bizonyulna be, — mert a megyei municipális jogokat a központosítók elvei szerint egészen más testület gyakorolná, mely külön válva működne a képviselőház testü-

letétől, és így nem lévén kifolyása a törvényhatóságokat alkotó polgári testületeknek a hongyülés alsó háza, két hatalom támadna ebből a honban, miből igen természetesen a legveszélyesebb pártoskodás nőné ki magát, melynek ellentétes hatásait véve fel, a felelős kormány szabad működését lehetetlenné tenné, mert a hongyülés jelen állását tekintelve véve, ebből a jövőre nézve következtetést vonni épen nem lehet, mivel oly egyéniséget, minő Deák Ferencz, kiben a nemzet osztatlan bizalma — igen keveseket kivéve általánosságban központosul — igen ritkán ad a nemzetnek a Gondviselés, e mellett a jelen körülmények is ritkán merülhetnek fel hasonló alakban, melyek a nemzet részéről adott ezen osztatlan bizalomnak előidézői voltak, jöhet idő, p. o. hogy a mostani választási törvény megrendelése szerint azon 446 képviselők között, kik a magyar birodalomból Pestre összegyülekezni fognak, lesznek többen, kiket az ország közvéleménye szinte felkarolni fog, kik szinte ünnepezt férfiai lesznek a magyar birodalom népeinek, de keblökben az öntudat rejtekeiben gyengébb lesz az erkölcsi alap, a lélekisméretes vallásosság, ezek szinte nem lesznek kötve utasításokhoz, egyedül a közvélemény, és becsületük lesz ellenőrzőjük.

Hazánk már ekkor mint ausztria szövetségese karöltve szerepelni fog, mint nagy hatalom Európa színpadán, a magyar név Ausztriával egy jelentőségű lesz, közös érdekeink lesznek a kül diplomácia terén, az osztrák-magyar, császár-király hatalmas fejedelem lesz Európában, kinek barátságát titkos ellenségei is keresni fogják, az osztrák-magyar birodalom népeinél a közös szövetség, az egymást támogatás kifejtendi a birodalom anyagi erejét, az alkotmány áldásai megfogják te-

remni a közös jólét felvirágozását, ezen viszonyok keletkezésével az irigyek száma szaporodni fog, a rossz szomszédok titokban minden eszközöket felhasználni fognak a két szövetséges között, a viszály magvát elhinteni, és ezeknek feléledő versengéseiből a hatalmat részükre felépíteni. Nézzünk körül Európában először éjszakra, hol egy hatalmas ellenség kíséri Argus szemekkel Ausztria és Magyarországnak minden lépéseit, kinek elemei elszórva vannak, úgy az örökös tartományokban, mint szent István koronájának birodalmában, azután tekintsünk keletre a fekete tenger partjairól délfelé az Adriáig, innét nyugotéjszakra Ausztria versenytársára a németek hazájába, valjon 446 képviselő személyes jelleme nyújtand-é oly biztosítékot a nemzet részére, mint magából a nemzet szelleméből származott körülírt megbízás, melynek megszegéseért a hűtlen megbizottat rögtön el lehet távolítani azon helyről, melyet elfoglalni ötlet küldői bizalma jogositotta, a 446 képviselő között százat, vagy százötvenet. szükséges csak az álladalom elleneinek megnyerni, az auscultánsok különben is azon irányt választandják, melyet a vezénylők kitűztek, mentsen meg bennünket a Gondviselés, hogy hazánk, és Ausztria valaha ily viszonyok közzé sodortassék, de megtörténhetik, mert a nemzet hosszú életü, vagy halhatatlan, s midőn ennek sorsa a messze jövőendő időkre döntenek el, minél erősebb biztosítékokra kellenek meg fektetni alkotmányában az alapot, hogy az minden idő viszontagságaival daczolhasson.

Még egy példát hozok fel, a felelős kormány a nemzet bizalmának kifolyása, állását ez üdvösen az álladalomban csak addig tarthatja fel, míg az ország többségének közvéleménye őt működéseiben támogatja, ha az

utasítás nélküli képviselők soraiban találkozni fognak többen, kik a demagogia, és nagyravágyás iskolájában növekedtek fel, és ezek a vezér szerepet az országgyűlésen a maguk részére kivivandják, mindent elkövetni fognak a hazai legszentebb érdekek félretevésével is, ha ezek céljaik kivitelére utjokban gátul állanak, hogy a ministeri tárczákat elnyerhessék, és ez által a hatalmat kezeikbe ragad hassák, lehet az előttük működő kormány a leghazafiasabb szellemű, a legbecsületesebb, azért módokat találand a demagogia vizsályt támasztani, a nagyravágyás tisztátalan célok mellett csak egyszer jusson hatalomra, századokig tartó nyomorba süllyeszt-heti a különben is ez esetben kevés köz szellemmel bíró örökös gyámság alatt élő nemzetet, felbonthatja a szövetségi kapcsolatot, és ellenségei kezeibe szolgáltathatja a két szövetségest.

Hazánk földmivelő ország, alapereje földjében gyökeredzik, akik a hon földjét birják, azok a haza területéhez vannak érdekeiknél fogva csatolva, ha a megbízási jog megmarad a törvény hatósági törvényekben, minden időben miveltségük, és birtokaik értéke után azok adandnak irányt a közügyek elrendezésében a kik hazánk területének tulajdonosai, ezeknek érdeke ellen van a zavarosba halásznai, a felelős kormány is biztosabb és tartóssabb alapokra lesz fektetve, mert a törvény hatóságok összeségét, mely maga a nemzet, nem lehet megvesztegetni, a demagogia ott soha tulsulyra nem vergődhetik, a kormány állásának biztossága és tartóssága nem egy pártra lessz szorítva, mely a 446 felelősség nélküli képviselő kebelében könnyen össze szövetkezhetik a hatalom rovására, és ha leléptettetni fog a kormány, ez az ország összes közvéleményének rosszala-

sából fog származni, az előadattakból méltán lehet mondani az a tanúság vonható ki, miszerint tartsuk meg alkotmányunknak azon ősi védbástyáit jogaik egész kiterjedésében melyek századokkal daczoltak, melyen áлами épületünknek alapjai állanak, azokon újítsunk, melyeket az idő vas foga elkoptatott, a művelt külföldtől csak oly csemetéket vegyünk fel átültetni alkotmányos kertünkbe, melyek a magyar éghajlat alatt felvirágozhatnak.

IV. RÉSZ.

Tisztelt hazánkfia Szentkirályi Mór ur a vármegyék rendezéséről szolló rőpiratában, ennek 33, 34 és 35-ik lapjain maga elismeri azt, miszerint a megyék közvetlen részvételük által a törvény hozásban a köz szellemet leginkább felébresztették, az alkotmányhoz való ragaszkodást, a nemzetben leginkább felélénkitették, azonban a jelenlegi felelős kormány rendszer behozatalával szükségtelennek találja a megyék azon jogát továbbra is fentartani, mert okoskodása szerint a parlamentaris kormány rendszer az V. t. cikk alapján összeszerkesztett képviselő házzal elegendő garanciát nyújt a nemzet jogainak mególtalmazására, hogy ezen garancia a mostani körülmények között a jelen kormány férfiai személyes jellemében, és a mostani hongyúlést képező képviselők minőségében feltalálható, ezt eddigi működésükből következtetve megengedem, de hogy akkor,

midőn a messze jövődőség számára oly biztosítékok felállítását követeli a nemzet, melyeknél fogva minden eshető bal következtésektől megvédve lehessen, ily esetben az optimismus elvét alkalmazni valóban méltán lehet vakbuzgóságnak nevezni, azt mondja a tisztelt úr, hogy a megyék által a múltban adott követi utasítások nem tartatván meg a megbizottak által, többnyire az utasításoktól eltérő, és a megbizottak magány elveikből kifolyó tárgyakból hozattak meg a törvények, megengedem, hogy voltak esetek, midőn a küldöktől eltérő szellemben a megbizottak magány elvei emeltettek érvényre a volt országgyűléseken, de azt mégis a magam csekély tapasztalása után is merem állítani: hogy az utasítások legtöbb tárgyakra nézve felülemelkedtek a követek magány nézetein, de feltéve, ha állana is minden tekintetben tisztelt hazánkfiának állítása, vonható-e ebből ki a jövőre az a következtetés, hogy mivel akkor visszaélések történtek az utasításokkal, tehát ezen indokból azt mint szükségtelent többé alkalmazni nem szükséges, a követ megbizási jog alkotmányunkba inkább százados szokáson, mint tevőleges törvényen alapult, törvénytárunkban az I. Ferdinand idejében tartott husz rendbeli országgyűlések között alig találkozunk egypárt. czikkkel, mely az utasítási jogról szólna, ha a felelőség elve alkotmányos intézményeinkben már százados gyökeret vert volna, akkor bizonyára a követ megbizási jogot jobban rendszerezve és körülírva találnánk, véleményem szerint épen a felelős kormány irányában szükséges, hogy felelősségre vonattathassék a képviselő testület is a nemzet által, mivel ennek a nemzet kifolyásának kell lenni, ha körülíratnék a megbizási jog, ha kötelességévé tételnék a küldők által a küldötteknek,

hogy a haza összes törvényhatóságai által adott utasítások többséget nyert tárgyaiból alkossanak törvényeket, ha viszont a ministerium köteles volna az általa készített törvény javaslatokat előbb a törvény hatóságokkal közölni mielőtt azok a képviselő ház elibe terjeszletnek, minden bizonnyal a képviselők magán elvei ily rendszer mellett nem diadalmaskodnának az országgyűlésen, ezen mód felállításával nem mondhatná többé tisztelt hazánkfia Szentkirályi Mór úr, hogy az utasításoknak úgy sem volt lényeges befolyása a törvények hozatalára, miután azok a küldöttek által ritkán érvényesítették, — de volt még a követi utasítások érvénytelenítésének egy más igen fő oka is, melyet a tisztelt úr a központosító Franczia mintájú parlamentarizmus iránti előszeretből elhalgatott, t. i. az, hogy a volt országgyűléseknek egy felelősség nélküli testületi kormánnyal, mely többnyire a hönnyűléseken érvényt szerezni kívánó közügyekkel szemben ellentétes érdekű volt, ily kormánnyal szemben, melynek létezése nem a nemzet többségétől függött, bajos volt az utasításoknak, ha ezek tárgyaikra nézve a kormány elveivel ellentétes természetűek voltak — érvényt szerezni, de azt már tisztelt hazánkfia is megengedni fogja, hogy a mostani felelős kormány szerkezet szerint, kiváltképen pedig, ha a követi felelősség a számára adott megbízás megszégéseért épen oly vádat vonand maga után, mint a minőt a ministeré, hogy ezen kormány szervezet mellett lehetend érvényt szerezni az utasításoknak, bár mely alkotmányos intézménynek csak az árny oldalát venni bírálathoz alá, ennek kifejejetlenségéből vonni ki a kárhozzátást, mindég igen gyenge érv arra nézve, hogy azt elítélhessük.

Ugy Szentkirályi Mór, mint Tisza Kálmán urak kö-

zösen elismervén azt, hogy a megyékét jövődöben az országos közügyek megvitalhatási jogától elzárni nem lehetvén, azt javasolják, miszerint hagyassék meg ezeknek azon joguk, hogy bizonyos tárgyakban, vagy a hozzájuk intézett kérelmek folytán terjeszthessenek javaslatokat a mieisterium, vagy az országgyűlés elé ez a szó lényeges értelmében annyit tesz: szabadságában áll a nemzetnek a maguk által megválasztott 446 gyámjaikhoz könyörögni, bizonyos ügyekben ott, és azon a téren, a hol követelni joguk volna. Már most ha ezen a megyék által felterjesztett kérelem, vagy kívánat tárgyára nézve oly természetű volna, mely az országgyűlési képviselők többségben lévő pártjának a clubbokban érvényre emelt tárgyakkal öszhangzásba lessz, ezen esetben a megye vagy megyék által előterjesztett kívánatoknak igen könnyen eleget tehet az országgyűlés, ellenben ha a törvényhatóságok többsége oly igényeket fog támasztani az országgyűlés előtt, melyekkel a képviselő testület véleménye ellentétbe áll, hogy akkor minő viszály merülhet fel a törvény hatóságok, és az ország gyűlése között, hogy ezen körülmény feltűnésével minő pártküzdelmek keletkezhetnek e hazában, hol a pártoskodásrai hajlam ugyis százados öröksége a nemzetnek, ezt, azt hiszem tovább fejtegetni csaknem felesleges volna, mindamellett egy pár példát kívánok mégis felhozni ezen tárgyról, hogy a kép annál találóbb legyen, példának okáért megtörténhetik, hogy a clubbokban és zugclubbokban oly közvélemény fog emelkedni érvényre, mely irányára nézve a kerületenkint megválasztandó képviselők többsége által elfogadtatván, a már ezekből megalakult országgyűlésen teljes érvényre fog emeltetni, ha ezen az országgyűlés többsége által elfogadott elveket a

törvényhatóságok többsége sajátjának nem fogja vallani, ezen ellentétes viszonyból mintegy szükségképen, az a szomorú eset fog előállni, miszerint vagy az országgyűlés kénytelen lesz a törvény hatóságok többségét lázongó testületeknek nevezni, vagy viszont a törvényhatóságok többsége az országgyűlési képviselők többségét nem a nemzet érdekeit védő és így hűtelen követi testületnek fogja nyilvánítani, kik a nép-képviselői nevet nem érdemlik, — ezen szomorú viszonynak az lesz a következtetése, hogy vagy az országgyűlést fog kellenni eloszlatni, vagy pedig a törvényhatóságokat, mint a törvényhozói hatalommal dacolókat politikai működésüktől megfosztani, ezen igen szomorító állapothoz még járulhat egy más körülmény is, nevezetesen az, hogy a felelős kormány oly férfiak kezeibe kerülhet, kik azon időben, midőn azt elnyerték ő Felsége kezeiből, a legnépszerűbb emberek voltak a hazában, de később bizonyos politikai conjuncturák, köz-, és magán érdekeknél fogva a nemzet előtt népszerűségüket elvesztették, már most könnyen megtörténhetik, hogy ezen miniszteriumot a képviselők többsége mégis működéseiben támogatni fogja, míg ellenben az összes hazai törvényhatóságok ezek irányában bizalmatlanságukat fogják kinyilatkoztatni, ezen esetről ismét kész a legnagyobb meghasonlás, és pártviszály, mely rák-fene, csak egy kis időre is honosuljon meg a nemzetben, már ennek megsemmisülésére, illetőleg feloszlására el vannak hintve a halál magvak, kivált a mi hazai helyzetünkben, a hol annyi sok idegen ellenséges elem örömmel szemlélné megsemmisülésünket. De ha még tovább elemezzük a tárgyat, fordulhat elő olyan eset, hogy a felelős kormány minden igyekezetét, a haza közboldogságára, és

felvirágzására fogja fordítani, ellenben az országgyűlési tagok közvéleménye bizonyos magány érdekeknek hódoló vezetők eszméi után képződven, a hazafias lelketű és legjobb szándékú kormány intézkedéseit ócsárolni és bénítani fogja, mely eset előidézésével a kormány és az országgyűlése között az összeütközés, és ebből kifolyó szakadás elkerülhetetlen lesz, ezen eset előállásával kérdeem, nem fog-e leromboltatni minden tekintélye a törvényhozó testületnek, ha a ministerium, hogy állását fentarthassa, a törvényhatóságokra hivatkoznék, ezek pedig a kormány mellett pártolólág nyilatkoznának, az előadottakból tisztán beláthatja mindenki, hogy a Tisza és Szentkirályi urak által javasolt petitionális, vagy törvényjavaslati jog, melyet a törvényhatóságoknak ezentulra is megadni kívánnának, egy szakadatlan láncz sorát nyitná meg a párt harcoknak, mitől nekünk magyaroknak annál inkább ovakodnunk kell és kerülni minden oly nemű intézményt, alkotmányunk keretébe be nem illeszteni, ami erre csak legcsekélyebb okot is szolgáltatna a jövőre.

A Szentkirályi és Tisza Kálmán urak által előadott petitionális javaslat szerint a törvényhatóságok és országgyűlése között felmerülendő pártharcok miatt, vagy a megyéket kellene teljesen megsemmisíteni, vagy az országgyűlési képviselő testületet abszolút törvényhozói jogától elmozdítva, az ujonnan alkotandó országgyűlésre az eddigittől egészen különböző választási módot behozni, mert nyiltan ki merem mondani, miszerint csak oly minőségű képviselők képviselhetik valósággal az összes nemzetet az országgyűlésén, a kik a hazai összes törvényhatóságok többsége véleményének lesznek tolmácsolói. — Mentsen Isten, hogy rossz akaratot tulaj-

donitanék a fent említett hazánk e két ünnepelt fiának a megyék jövődöbeli jogainak fentarthatása tekintetéből akkor, midőn az érintett javaslatokkal az általuk kibocsátott munkáikban felléptek, de eredményeiben úgy a hazára, mint a dynistiára veszélyt hozóbb lenne, ha a törvényhatóságok az említett javaslatok nyomán rendezetnének. A tisztelt urak a megyéket az általuk javasolt mód által jóakaratur daczára is hamarább tennék ki a megsemmisülésnek, mint a „Pesti napló“ telivér központosítói, kik a megyék jogaiból semmit sem kívánnak egyebet, ezek számára fentartani, mint pusztán a közigazgatás teendőit, és a megyei tisztviselők szabad megválaszthatási jogát, mert a Pesti napló embereinek véleménye szerint, — a miben ezeknek magam is igazat adok — nem támadhatna két különböző hatalom az országban, mely a legelkeseredettebb csatákat vívhatná egymás ellenében, mely pártküzdelmek végre is csak a hont gyengitenék, és meritenék ki véglegesen.

Tisza Kálmán ur a vármegyék rendezéséről szolló munkájában a felelős ministeri intézménynek legnagyobb becsét abban találja, hogy, azon esetben, ha az országgyűlés többsége a felelős kormány ellenében bizalmatlansági szavazatot ad, a kormány vagy lemond állásáról vagy pedig ha ő Felsége ezen bizalmatlansági szavazat nyilvánítása után is az eddig működő kormányt megakarja tartani, akkor a népre fog hivatkozni, és az új választásokat elrendeli. Ha a választói képesség a nemzet szellemi, és anyagi tehetségeihez mérve oly alapokon nyugodnék nálunk, hogy a népképviselő, a nemzet szabad és független véleményéből küldetnék az országgyűlésre, akkor tökéletesen igaza volna Tisza Kálmán urnak arra vonatkozólag, miszerint az új választás

előállításával találkozók—é a nemzet véleménye, a képviselők által nyilvánított azon véleménnyel, hogy a ministerium a többség bizalma folytán többé nem kormányozhatja az országot, de valamint Európában tán sehol, még Angliát sem véve ki, a pusztán választhatási jog nem lehetvén az alkotmányos nép szabadságnak teljes kifejezése, már ezen szempontból véve fel a dolog valódi minőségét, az új választás e szerint nem lehet csalhatatlan nyilatkozat a nemzet akaratáról, mert a nemzet többsége csalhatatlan nyilatkozatot saját akaratáról csak akkor adhat, ha közvetlen saját véleményével felelhet a legfelsőbb felhívásra, nem pedig közvetve, midőn az általa megválasztott képviselő véleményével jelenti ki azt, amit önmaga által kijelenteni kívánna, különben még ezen esetben igen megnyugtató, és kielégítő lenne a választások eredménye, ha független szavazatok összegéből alakulna a képviselők többségének megválasztása, de Tisza Kálmán úrnak e tárgyra nézve itt áll elő a legnagyobb ellenmondása önmagával, mert a felelős kormány intézmény legnagyobb becsét éppen abban találja, hogy a ministerium irányában nyilvánult bizalmatlansági szavazat esetében a népre hivatkozás folytán, az új választások elrendelésével a választók részéről adandó szavazatokra, illetőleg az új választásra a legnagyobb súlyt fekteti, míg ellenben ugyan ezen munkájában, ott a hol az utasítások ellen beszél, ezen a 48-iki törvények szellemében választói képességgel felruházott választó közönséget teljesen képtelennek tartja úgy erkölcsi, mint értelmi tekintetben arra, hogy ez függetlenül a törvényhozó ház megalkotásába a czélt megközelítőleg érvényesen befolyhasson. Eszerint Tisza Kálmán ur munkájából a ki azt figyelmesen végig olvasta, tisztán kitűnt az,

hogy maga sem volt tisztába arról, midőn munkáját megírta, hogy a megyei rendszer összhangzásba hozható-e a mostani országgyűlési képvisellel úgy, amint azt az 1848-ik V. t. cz. előírta.

A törvény soha se nyitott tágabb tért visszaélésekre, mint a legujjabban felállított választói képességnél fogva megkísérlik azt minden választás alkalmával azon polgár társaink irányában, kik szellemi csekély műveltségük, és még csekélyebb anyagi állásuknál fogva fogalmával sem bírnak az alkotmányos polgári jellem minőségéről, a pártvezetők épen ezért az erkölcs ronló lélek vásárlás minden nemeivel körül veszik az illető választókat, nincs a vesztegetésnek olyan neme, melyet ne alkalmaznának a kitűzött cél kivására, ezen jelenségeket látva, méltán komoly aggodalom támadhat minden becsületes hazafi lelkében ha meg gondolja azt, hogy sokszor a legbecsületesebb kormány sorsa azon izgatott ügyességétől függ, akik a nagy nyers tömeget leginkább képesek csáb szavak, soha nem teljesülhető ígéretük által oda hangolni, minél fogva a tömeg által kivívott siker a leggyakrabban igen veszélyes politikai irányt juttathat diadalra, az 1848-ik V. t. cikkben megállapított választói qualificatiók szerint a ministerium ha rossz akaratú, viszont épen úgy felhasználhatja a választók nyers tömegét vesztegetések által a maga állása megtartására, szóval, oly választói törvény fenállásával, a hol nem az ország értelmisége, és a birtokos osztály, nem bír túl súllyal a haza sorsa elintézésében, hanem a nyers erő képezi a haza sorsának mérlegetlő erejét ott, a status-quo fenállása egy óráig se lehet biztosságban, mivel a tömeget úgy jó, mint gonosz célokra, miután ez eszközök csekély lelki, és anyagi tehetségeinél fogva felhasználni lehet.

V. RÉSZ.

Szentkirályi Mór úr a megyék rendezéséről szolló munkájában, a 14-ik lapon azt mondja: „minél tágasabb körű lesz azon autonomia, mely szerint a megyék a közigazgatási téren működni fognak annál inkább szükséges, hogy azon testület, mely a megye közigazgatási jogait gyakorolja, e téren tárgyismerettel birjon, a miből az következik: hogy a megyei képviselő testület alakításánál nem annyira az ország alkotmányos jogai megőrzésének tekintete, és e czélból a testületnek tagjai nagyszáma által minél erélyesebb megszilárdítása, mint inkább azon tekintet irányadó, hogy a szám az elintézendő kérdések feletti vitatkozásnak akadályul ne szolgáljon, megvallom ismét nem lehetek egy véleményen ezen általa kimondott elv alkalmazása tekintetében sem igen tisztelt hazánkfiával, mivel a czélt az eszközért feláldozni soha sem szabad alkotmányos elvek felállításánál, már pedig bizonyos meghatározott számú testülethez kötni a megyei alkotmányos jogokbani részesülést, mert a tisztelt ur által felállított elv szerint a megyei közgyűlések tagjai, csak ha kisebb számmal lesznek megalkotva, a megyei kérdések megfejtésére, és így hivatásuk teljes betöltésére, csak ezen esetben lehetnek alkalmasak, és méltók, mivel a nagy tömeg képzettség

hiányában e téren hasznosan nem működhetik, magam is azt tartom hogy a megyei alkotmányos jogoknak gyakorlói oly egyének lehetnek jövőben, kik műveltségi, és vagyoni állásuknál fogva méltányosan, és jogosan képviselhetik, és intézhetik mind azon hazai érdekeket, melyek a törvényhatóságok termeinek gyűlési asztalaira lefognak tétetni elintézés végett, de hogy a hazai polgároknak a törvényhatóságok közgyűléseiben részvételi, illetőleg szavazati joga bizonyos meghatározott számtól, mint ezen testület megalakítását megjelelő mennyiségtől háltározassék meg, csupán azon czélból, mert a kevesebb számú egyéniségekből álló megyei vagy városi közgyűlés nagyobb sikerrel foghat az ügyek felett tanácskozhatni, ezt valóságos képtelenségnek tartom, mivel egy testületben a hol a tagok közpolgári, és társadalmi műveltségüknél és vagyoni állásuknál fogva képesítve vannak azon helyet elfoglalni, melyet az álladalom hivatásuk betöltésére számukra kijelelt, ha még e mellett azon törvényhatósági gyűlésnek, a tanácskozási rendtartás tekintetében alkalmas szabályai vannak, bizonyára a fentebb előadott tagokból álló testület ha igen tekintélyes számú lessz is, a czélnek megfelelőleg csak oly mértékben vitathatja meg az előtte lévő folyó ügyeket, mint a kisebb számú testület, mert minél többen találkoznak a hazai polgárok között olyanok kik műveltségük és vagyoni állásuknál fogva, a hazai ügyekre közvetlen befolyást gyakorolni jogosítva vannak, ezeket kizárni csak azon nézetnél fogva, mivel a tanácskozó testület száma bizonyos számhoz van kötve, ez magában oly ferde eszme, melyet egyetlen honpolgár sem foghat fel, sem nem helyeselhet, kinek a nép szabadsági eszmékről, az alkotmányos jogok élvezetére vonatkozva csak legkevésbé is fogalma van.

E szerint a megalkotandó törvényhatósági közgyűlések egyéni összegét nem a törvényhozás által eleve meghatározandó szám mennyiség, hanem ezen törvényhatósági jogok élvezetére képesített polgárok mennyisége határozandja meg, továbbá Szentkirályi Mór úr ugyan ezen munkájában a 22, 23. és 24-ik lapokon úgy a megyei tisztviselők megválasztására, valamint az országgyűlési képviselőkre nézve a 1848. V-ik t. cikkelt, értve a kerületenkinti választásokat fen akarná jövőben is tartani, mivel azt mondja zavart szül ha a követ más helyen, és a megyei képviselő is ismét más helyen választatik, ezután az alakítandó megyei képviselő testületre nézve ezt javasolja:

„A megyei képviselő testület aljon egy harmad-részben nem választott, két harmad részben választott tagokból, a nem választott tagok azok legyenek, kik a megyében legtöbb adót fizetnek, alapúl a gyókadót véve sor szerint, a választott tagok követválasztási körü-
lenkint egyenlő számmal azok által választassanak, ki-
ket a törvény az országgyűlési képviselők választására
jogosított, vagy jövőben ha az 1848. V-ik t. cz. változ-
nék, jogosítani fog, és választassanak saját körükből;
Szentkirályi Mór. úr minden választásra vonatkozólag a
közvetlen választást tartja legkielegítőbbnek, és legjo-
gosabbnak, míg a másod foku választást mindenütt telje-
sen ellenzi, fél a collectiv szavazatokról, egy szóval,
mint a központosítási rendszernek párthive, a polgárok
képessegi arányára sehol nem ügyel, és arra gondot
nem fordít munkájában, sőt inkább az V-ik t. cikkben
körülírt igen hiányos választási képességet fogadja el,
mint sem a sokkal igazságosabb, és a gyakorlatban cse-
desen lefolyható másod foku választáshoz közelednék,

mely jövődöben honi földmivelő polgáraink részére az alkotmányos jogokbani öntudatos, és független részvételt biztosíthatná, s felemelhetné ezeket a polgári erények azon erkölcsi emelékére, melyre feljuthatni a kerületenkénti választás által ezek nem fognak soha.

Sajátságos fogalomzavart árulnak el a központosítás hívei az általuk részint hirlapok útján, részint magán munkáikban kifejtett nézeteikben, midőn a törvényhatalósági tisztviselők választó közönségét sokkal nagyobb választói minőséggel ruházzák fel, mint az országgyűlési képviselők megválaszthatására befolyó választó polgárokat, ezen jelenségnél fogva a provincialis helyi érdekeket államtani tekintetben fontosabbnak tartják, mint az országos közérdekeket, melyeknek irányadói, — és ha szabad úgy szólni — csaknem teremtoi a megválasztott népképviselők lesznek, ezen elv alkalmazásából is, mint a dolog természetéből önként következik az, hogy az a nagy néptömeg, a mely nagyobb részt a párt vezetők csáb ígéretei részint adományai és vesztegetései folytán a választásra kijelelt bizonyos helyre összecsdítették, a kiknek nagyobb részét a napi díj, az urasági erdőkben egy évre nyerendő legeltetés, makkoltatás, a választást megelőző napokon folyvást tartó lakmározás tart össze, hogy ezek csak vak eszközei a kivivandó czélnek, melyet a párt vezetők jelöltjeik által megválasztatásuk esetében az országgyűlésén elérni kívánnak, ily választási mód által lehet-e reményünk valaha az alkotmányos jogok öntudatos gyakorlatára a népet kiképezhetni, van-e nagyobb szerencsétlenség egy alkotmányos államban; ha a nép zöme még csak távolról sem ismervén hazája viszonyait, részére az alkotmány által adott jogok gyakorlatáról helyes fogalma sem lévén, ugy

a jók, mint a rosszak által egyenlően eszközként mindenkor felhasználhatók, mégis a központosítás hívei, a kerületenkénti választást nem csak az országgyűlési képviselők megszavazására, hanem még a törvényhatósági tisztviselők megtételére is fenn akarják tartani. A köztapasztalás bizonyítja, hogy a legközelebb lefolyt megyei és városi tisztválasztások minő csendben és rendben végeztettek be, ha ennek okát keressük, azt igen könnyen a választók minőségében találhatjuk fel, mert minden község a közgyűlésekben részt veendő bizottmányi tagokká minden esetre a község érdemesebb, vagyosabb és értelmesebb tagjait választá meg, kiknél a közgyűléseken gyakorlandó polgári jogokra nézve a képesség annyira minden esetre megvan, hogy a kijelelendő, vagy kijelelt tisztviselőkre a saját meggyőződésükből kifolyó független szavazatot adhatnak, más részről ezen városi képviselők, vagy megyei bizottmányi tagok előtt a folyvást tartó közgyűlésekbeni részvét által elegendő tér nyílik arra nézve, hogy a tanácskozások folyamát látva és hallva, az alkotmány által a saját részükre adományozott polgári jogok gyakorlatára folyvást képezhessék magukat, míg ellenben kerületenkénti választási mód alkalmazásával a különböző községekből a 48-dik V-ik t. cz. alapján Szentkirályi Mór úr szerint úgy az országgyűlési népképviselők, valamint a megyei képviselők megtételére három évben egyszer seregelve össze, itt is természetesen nagy tömegben, ily módszer behozatalával lehet-e képzeln, hogy valaha népünk az alkotmány által adott jogok gyakorlatára a szó valódi értelmében kiképezthetessék. Ezen előadott érvre nézve igen könnyen felhozathatik az czáfolatul, hogy a választó kerületek közönsége által megtett megyei képviselők

résztére ugyan azon tér fog nyilni önmaguk kiképezése tekintetében, a melyet én fentebbelőadtam, de ezen el-
lenvetésre igen könnyű megfelelni, mert ujra ismétlem,
ha Szentkirályi Mór úr szerint csak bizonyos számú tes-
töletekhez kötjük az alkotmányos polgári jogokbani ré-
szesülhetést, akkor az elhíresedett 1848-iki népszabad-
sági alkotmány valóságos satyrává fog válni, mert az
1847-iki nemesi kiváltságos alkotmány legalább 600,000
magyar polgár részére biztosította a semmit rólunk, és
nélkülünk való elvnek absolut alkalmazását, míg ellen-
ben a központosítók eszméi szerint a Francia-Spanyol
mintájú V-dik t. cikk által az egész nemzetet először
országos tekintetben 446 megválasztott megbízás nél-
küli képviselő örökös gyámsága alá helyezni kívánta,
míg másodszor megyei, illetőleg törvényhatósági tekin-
tetben a megyei alkotmányos jogok gyakorlatát a nem-
zet nagy közönségének kizárásával bizonyos meghatáro-
zott számú testületre ruházta át.

Szentkirályi Mór úr, a bizonyos számú megyei tes-
töletet azon szempontból is ohajtja fentartani, mivel az
ebbe beválasztott tagok, a kik a megyei tisztviselők
megválasztására jogosítva lesznek, a bizonyos hivata-
lokra kijelelendő tisztviselők tudományos képzettségét il-
letékesebben fogják megítélhetni, és ezen körülmény-
nél fogva a választást helyesebben eszközölhetik, mint
ha a törvényhatósági közgyűlések választó tagjai nagy
számban olyanok is lesznek, kik a bizonyos hivatalokra
kijelelendő egyéniségek tudományos képzettségét nem
képesek megítélhetni, — a tisztelt hazánkfia által felál-
litott elvet a doctrina emberei, a szoba tudósok osztálya
mindig sajátjának vallotta, — ezen okoskodást a tapasztalás
egy pár század lefolyása alatt kivált hazánkban tel-

jesen megczáfolta, ha hazánk lefolyt történetére vissza tekintünk, melynek folyamában igen tisztelt hazánkfia Szentkirályi Mór úr is vált egyik érdemes nevezetességévé, azt tapasztaltuk, hogy a vármegye nagy közönsége által megválasztott tisztviselők megfeleltek azon bizodalomnak, hivatalos tekintelben is többnyire, a mellyel őket a megye közönsége megválasztatásuk alkalmával megtisztelte, azt hiszem felesleges volna példákat felhozni, hiszen hazánk legünnepeltebb fia a jelenlegi kormány férfaink, valamint jelesebb országgyűlési követek többnyire a megyék kebelében megválasztatásuk folytán kezdték el pályájukat, és képezték ki magukat, de különben is igen nagy szerencsétlenség volna az, ha némely hivatalokra csak azok választhatnának egyéneket, és így az alkotmányos polgári jogot egyedül azok élveznék, a kik azon hivatali állásra vonatkozólag szakképzettséggel birnak, ezen elvet a polgári jogok adományozása tekintetében felállítani nem csak gyakorlatlan, de kivihetetlen is, mivel akkor az állam egy valóságos czéh rendszerre süllyedne le, mert végtére is a köz hivatal viselés még sem olynemű, mint az iparüzlet, hol a czipő helyes elkészítését csak a czipész mester, valamint a kelme helyes kiállítását csak az avval foglalkozó gyárnok ítélheti meg.

Szentkirályi Mór úr a közvetlen választás alkalmazására nézve okoskodásában a fősulyt arra fekteti, miszerint a 2-od, 3-ad fokú választások azért igen hátrányosok, mert minden foknál, melyen a választás keresztül vitetik, a választottak egy fokkal távolabb állnak attól, a kit tulajdonkép a törvény joggal felruházott, és a kinek nevében a megbizottak cselekszenek. A képviselőnek tehát minél közelebb kell állani választóihoz,

és ha megengedhető is, hogy a tisztviselőknek, kik nem képviselők, hanem felelős kezelői a közigazgatásnak, megválasztása 2-od fokú legyen, a képviselőknek megválasztásánál e módot se igazságosnak, se czélszerűnek, se következetesnek nem találja. A tisztelt úr a képviselők megválasztására nézve igazságtalannak tartja a 2-od fokú választást, de hogy miért igazságtalan, és hogy hol kell ennek alapokát feltalálni, ezt épen itt is úgy, mint több helyein munkájának, hol érvekkel áll elő, állít, de állításait az abból kifolyó okokkal nem bizonyítja, épen úgy tesz itt is, mivel nem mondja meg, hogy hát miért igazságtalan, nem következetes, se nem czélszerű az országgyűlési képviselőknek megválasztása 2-od fokú választás által, én azt hiszem, hogy az alkotmányos polgári jogoknak egyenlő arányban gyakorolhatóságát, minden honpolgár részére nem tekintve sem szellemi és erkölcsi képességre, sem vagyoni állásra kiterjeszteni az álladalomra nézve, a legszerencsétlenebb és legképtelenebb irányelv volna alkalmazás tekintetében. Mert a mint igaz a democraticus értelemben véve, hogy valódi alkotmányos államban, melynek alapjai a nép szabadsági eszméken nyugodnak, miszerint minden polgár részére nyitva kell lenni az útnak, arra nézve, hogy érdemeinél fogva mindazon polgári jogokat a legszelebbebb értelemben élvezhesse, a mit az alkotmány a honfiak részére adott és biztosított, de hogy ezen jogokat minden szellemi és anyagi állás tekintetbe vétele nélkül, az utolsó háztalan szellérnek a részére oly arányban adja meg az álladalom, mint azon polgárának, kinek birtokai a holdak számát véve ezerekre megy, és így évenként ezerekre számítható azon összeg, melyet az állam háztartás költségeinek fedezésére fizet, már pedig ha az

állam ily fokozatos állású elemekből van összealkotva, kiknek miveltségük, vagyoni állásuk egymáshoz viszonyítva oly különböző, miután hazánk földbirtokosai, gyárnokai, kereskedői, sőt iparüzői között is vannak számosan, kik többeknek, mások ismét százaknak, míg mások ezereknek nyujtanak saját vagyonuk állásából kifolyólag életmódot, foglalkozást, egyszóval kenyeret adnak — igen természetes, hogy ily az álladalomban létező különböző sorsú polgárok között; a kik az állam háztartás terheiben nem egyenlő arányban részesülnek, a polgári jogokbani részesülhetést is, csak fokozatosan lehet képzelni, mert szerintem a részesülésből kizárni a jogegyenlőség jelenleg uralkodó eszméjénél fogva is senkit sem lehet, de hogy aránynak kell lenni, arra nézve, hogy ki, hogyan részesüljön a polgári jog élvezetében, ez a dolog természetéből folyik ki, mihelyt pedig az arány különböző, már akkor a fokozatos választást kikerülni teljes lehetetlen — már ezen munkám folyamában nem állítmányi érvekkel, de a köztapasztalásból véve ki az érveket; megmutattam azt, hogy az 1848. V. dik t. cikk szerinti közvetlen választási mód szerint, az egyéniség csak eszköz lévén jobbadán egyesek céljai kivételére, saját független szavazatával nem foly be az alkotmányos álladalom közérdekeinek elintézésére, tehát a törvényhozásnak a polgárok részére adandó alkotmányos jogok kiosztásában oly bölcsességet kell kifejtteni, hogy minden polgára a honnak saját állásához mérve részesíttessék az alkotmányos polgári jogok élvezetében.

Szentkirályi Mór úr munkájának 23 lapján b., betű alatt, hol a kerületekről választásokról értekezik, midőn a választási kerületeket pártolja, midőn ezen nyomoruságos külföldi czafrangját a központosítási rendszer-

nek jövődre is a maga mivoltában fentartani kívánja, akkor a községenkinti választást, mely alkotmányosabb czélszerűbb, és igazságosabb lenne, mely az egyént mint a tisztelt úr munkájában mondja, nem emeli ki a községi kapcsolatból, hanem a hatalmasabbaktól nyert jutalom, ígéretek, és csáb szavak által, a nemtelen barmok osztályába alacsonyítja le. Azt mondja tisztelt úr, hogy a községenkinti választást azért nem tartja czélszerűnek mert a választandók számát aránylag községenkint felosztani a községek között létező nagy különbségek miatt csak nem lehetetlen, mert attól tart, hogy ily választás mellett a megyében egyéni képviselő helyett testületi képviselő jöne létre, és egyéni szavazatok helyett, collectiv szavazatokat nyernénk, mert fél az utasításoktól, mert ez uton a megyék fölébe a községek emelkednének, és a helyett, hogy a községek a megye zömébe olvadnának be, a megyék egységes élete eldaráboltatnék, mit megelőzni csak úgy lehet szerinte, ha a községek egyénei egy közös téren jönnek egymással érintkezésbe, mint egyének igen természetesnek találom midőn azok, kik a központosításnak legbivebb bajnokai, kik a törvényhozói omnipotentiára vágynak, kik abszolút hatalommal kívánják a nemzet részére a magán jellemű clubbok, és zug-clubbok falai közt érvényre emelt elveket törvényekké emelni, hogy ezek mind halálos ellenségei a követelési jognak, azon sem csudálkozom, hogy fél a tisztelt úr, mint a központosításnak híve, a testületek kebeleből származandó választási szavazatoktól, mert igen jól tudja, hogy a testületek éppen alkalmasok arra, mint voltak századok lefolyása alatt a megyék közgyűlései, hogy képesítve legyenek a törvényhozás terén megbízottjaik által maguknak közvetlen befolyást

szerezhetni, de fél tisztelt hazánkfia már az elő adott előzményekből kifolyólag a collectiv szavazatoktól, mivel szinte igen jól tudja, hogy azon esetben, ha az erkölcs rontó nyomoruságos kerületenkinti választás megbuknék, és a sokkal igazságosabb, és alkotmányosabb, valamint a népérdekeit teljesebben kielégítő községenkénti választás emelkedik érvényre, ebből mintegy szükségképen a collectiv szavazatok feltűnésének kellene bekövetkezni. Mert p. o. egy községnek, mely magába véve alig számlál 500 lelket, vagyon tekintetében alig van 100 hold földje, igen természetes következménye a dolognak, hogy a megyei képviseletnél egyenlő szavazattal nem szerepelhetne oly község mellett, a melynek lakosai száma meghaladja az ezeret, vagyoni tekintetben pedig bir legalább 2000 hold földdel, kérдем igazságosan, vagy csak az igazságot megközelítőleg is lehetne-e ily két különböző község részére a megyei képviseletben egyenlő szavazatot adni? hogy a községek miként emelkedhetnének a megye folibe, s alkotmányos működésökben miként semmisithetnék meg a megyét, ezen állításnak valódi értelmét felfogni teljességgel nem tudom, mert mi hát tulajdonképen a megye, mint a területébe létező összes községek anyagi érdekeinek, szellemi felvirágzásának tényezője, a megye mint törvényhatóság igazság kiszolgáltatás tekintetében a saját területében bekebelezett községek és pusztá birtokosok, s lakók ügyei felett hozott ítéleteit, közigazgatási tekintetben a területén lakó összes polgárok köz és magán jogai felett őrködik, intézkedéseinél fogva a személy és vagyon bántonságot biztosítja számukra, országos tekintetekben összes polgárait a köz haza jólétének gyarapítására serkenti, és azon köteleességek teljesítésére inti, és ha

szükség, valamint a törvény ha kívánja, kötelezi is, felügyel a saját polgáira a köz haza részéről reájuk rótt terhek igazságos és aránylagos viselésére épen úgy, mint a törvények által részükre biztosított aránylagos polgári jogok gyakorolhatására. Ha a községek erkölcsi és anyagi erőben magasra kiemelkednek, ezen jelenség az illető megyének becsületét és dicsőségét varázsolja elő, nem képzem tehát, hogy a községek miként emelkedhetnének a megye fölibe, miután a községek összege a megye hatósági területén képezi magát a megyét, mert a tisztelt úr kifejezésének csak akkor lehetne értelme, ha a megye egészen különváló erkölcsi lényiség volna a községektől, de miután egyes községek magukba véve sohasem képezhetik az egész megyét, ha pedig a községek többsége adja az irányt, a törvények hozatalára való befolyás tekintetében a megyében, már akkor a megye többségének iránya van megállapítva, mely jelenség a kisebbségre nézve soha sem lehet jogsértő. Hogy a megyék egységes élete miként daraboltnék el akkor, midőn a többség adja az irányt, jeleli ki a czélt, ezt képzelni nem tudom, mivel alkotmányos életben a mi az egész hazára nézve áll, hogy t. i. a többség által elfogadott cselekvési mód emelkedhetik csak érvényre, úgy áll ez saját hatáskörükben a megyékre, valamint ismét saját hatósági körükben a községekre is.

VI. RÉSZ.

Minden alkotmányos államban a legfőbb sarkelvnek a politikai jogok gyakorolhatására nézve az állam polgárainak erkölcsi, műveltségi és anyagi minőségére kell fektetve lenni, a helynek pedig, hol ezen polgári jogok gyakorlata nyilvánul, oly térre kell szorítkozni, a honnan mindazon idegen elemek, melyek ezen jogok gyakorlatára nem illetékesek, távol tartassanak vagy éppen kizárva legyenek, nehogy ezek által a hivatottak közreműködése megakadályoztassék, vagy az egyensúly a nem illetékes erők hatásai által megzavartassék. — A megyei municipalis élet éppen azért volt oly szivós természetű, azért daczolt több századok lefolyása alatt a hatalom részéről ellene irányzott ellenséges törekvésekkel; azért vált az újabb kor elnevezése szerint, az alkotmány védbástyáivá, mivel a haza érdekeihez szorosan csatolt egyéniségek összegéből volt alkotmányszerűleg testületileg összeállítva, mivel erős volt a testületi szellem, mely átlengte az egész megyei alkotmányos épületet, ha a municipalis megyei intézmény helyett a magán jellemű clubbok, vagyis népgyűlések lettek volna tényezői hazai múltunkban alkotmányos életünknek, mintán ezekben többnyire csak az egyének, de nem az

egyénekből összealkotott testületek szerepelnek; ezen esetben alkotmányos ősi szabadságunk alkalmasint már egy pár századdal ezelőtt teljesen összeomlott volna, mivel a népgyűlések már alkotásuknál fogva is magán jelleműek lévén, az oktató szellem, mely egy törvényhatósági közgyűlést már hatósági önállásánál fogva is átlengi, a népgyűlésekben soha meg nem honosulhat, hogy miért volt a megyei életben a közügyek irántirészt oly élénk, oly mély érzelmű, ennek okát leginkább a követ utasítási jogban találjuk fel, mivel a megbízott országgyűlési képviselő megbízóival, a vármegyék közönségével, az országgyűlésén felmerült közügyek iránt folytonos érintkezésben volt.

Angliában, hol a politikai egyesületek az angol alkotmányos élet százados szokásainál és bevett rendszerénél fogva is teljesen szervezve vannak, hol a napi sajtó a folyvást felmerülő political kérdések megvitatására nézve annyira uralkodóvá vált, miszerint a politikai pártegyesületek majd minden tagjának a sajtó útján elegendő tér nyílik a szabad vélemény nyilváníthatására, hol ezen pártfegyelmezett politikai körök közlönyei oly tért foglalnak el, miszerint ezek általános működéséből csaknem csálhatatlanul bírálatot lehet hozni a fennforgó politikai kérdések tárgyaira nézve arról, melyek a nemzet többségének közvéleményét fejezik ki, ott a népgyűlések némi tekintetben pótolhatják azt a tért, a nemzeti akarat nyilvánulása tekintetében, melyet nálunk a törvényhatósági közgyűlések erre vonatkozólag elfoglalnak, de hol van nálunk a sajtónak az a hatás köre a politikai egyesületeknek ugyan az az érett kifejlődési foka, melyet az angol alkotmányos intézmények felmutatnak? e mellett valjuk meg őszintén, nemzetünk politikai al-

alkotmányos kifejlődésére nézve mennyire hátrább áll az angolnál? miután nem alap nélkül álítom, midőn kimondom azt, hogy az angol nemzetnél józanabb, fogékonnyabb alkotmányos nemzet egy sincs Európában, a mely hazája érdekeit nagyobb bölcsességgel és mélyebb politikai belátással tudná intézni, a mely a körülte lévő más európai nemzetek visszálkodásaiból oly igen sokszor a saját hazája emelésére, és politikai önállásának kiterjesztésére oly sok hasznót tudna húzni, a mely az alkotmányos szabadság fenntartására vonatkozólag oly lapintatosan megtalálja, illetőleg képes kijelelni még az államot megrázkódtató korszakok jelentkezéseinél is azon véghatár pontokat, a melyekig egy nemzet alkotmányos hatalma és hatásköre kiterjedhet, és a mely pontokon túl a féktelenség kezdődik, mely sirja szokott lenni minden alkotmányos szabadságnak, és kezdete az absolutismusnak.

Hazánkban az 1848-dik V.-dik t. cikkben körülírt választási rendszer alkalmazásával szinte mitegy szükségképen meg kellett szülni a political clubboknak, csak hogy ezek a Pesten székelő jobb, és balpárti clubbot kivéve, a provinciákon valóságos torzképei nem mondom mindenütt, de igen sok helyen az angol alkotmányos clubboknak, magamnak is volt szerencsém már tapasztalni egy pár helyütt, a hol ezen clubbok elnökeiktől megkérdeztem, hogy tulajdonképen hát melyek azon irány elvek, melyek ezen political egyesületeknek céljai kivitelére nézve sinórmértékül szolgálандnak, de fájdalommal be kell vallanom, hogy a vezetők sem voltak tisztába az irányelvek kitűzésére vonatkozólag, már pedig a politikában nagyobb szerencsétlenség nem lehet, mint mikor az minden alap nélkül, indul meg, s azt is

tapasztaltam, hogy ezen naponta keletkezésben lévő politikai körökben legtöbbször személyes érdekek, politikai féltékenység egymás irányában, és vetély vágy az irány adók, szóval a könnyelmű hiú dicsvágyó franczia, a nagyra vágyó és telhetetlen olasz, és a kalandos spanyol politikai egyesületekhez inkább kezdenek hasonlítani a mieink, míg az angol egyesületek politikai szellemét meg sem közelítik, de amint már ezen munkámban többször is említém, minthogy az ily egyesületek már szervezetüknél fogva egyéniek, és így magánjelleműek lévén, a politikai érettség azon fokára hazánkban sohasem fognak felvergődhetni, a melyen a törvényhatósági közgyűlések testületi állásuknál fogva állanak, mivel a clubbokban mindazon hazai tehetségeket, és az ezekből származó érdekeket oly mértékben behozni nem lehet, melyekből kifolyólag a közhaza sorsát hasznosan elintézni, és ennek teljes felvirágoztatására hathatósan közre működni lehessen.

Valamint hazai, úgy európai állásunk tekintetbe vételével elkerülhetetlenül szükséges, hogy az 1848. V. t. cikknek azon része, mely a megyét az országgyűlési képviselők megválasztására nézve választó kerületekre felosztani rendeli, egészen módosítsák, és a nemzetnek minden osztálya a jogegyenlőség elvénél fogva, az alkotmányos polgári jogok összes gyakorolhatására nézve, műveltségi és vagyoni állásától feltételezve, a választhatási és törvényhozásbani képességet a törvényhatóságok testületébe olvasztassák be, annyival is inkább mert a mint fentebb előadám, ha nálunk a nemzet minden osztálya a törvényhozásbani részvételre vonatkozólag, a politikai érettség azon fokán állana is, a melyen a Britt nép politikai egyesületei állanak, még azon esetben sem pótolná a magyar municipalis rendszer sajátosságait, mert

béhozva lévén már a felelős kormány rendszer, alkotmányunk keretébe, ha az összes nemzet részvételével a megyei intézményt ehhez idomitani fogjuk, akkor nem lesz párja Európában sehol, még az angolnál sem a magyar alkotmánynak.

A törvények alkotására való egyenes befolyását az összes nemzet érvényesen csak akkor biztosíthatja a maga részére, ha mindenki a saját egyéniségével a törvényhatóságok testületébe lépven be; ezek közgyűlésein fogja az államnyi ügyek elintézésére saját befolyását érvényesíteni, ezen közgyűlésekben központosulni kell értelmiség, és vagyon tekintetében aránylagosan, mind azon polgároknak, akik a megye, vagy város, vagy kerület, szék, illetőleg a köz haza sorsára nézve felügyelni saját érdekeiknél fogva hivatva vannak, ezen törvényhatósági gyűlések megalakítására nézve a főtekintetnek oda kell irányulni, hogy a hazai polgárok azon osztálya ezekből ki ne zárassék, kik műveltségi, és vagyoni állásuknál fogva a köz haza sorsa iránt már foglalkozásuk, és anyagi érdekeiknél fogva is kiválóan érdekelve vannak, a halhatatlan emlékü, a legnagyobb magyar gróf Széchenyi István mondá azt, hogy az egyesületek tehetik nagyvá a nemzetet, mire a legelevenebb példa Anglia, a törvényhatósági gyülekezetek előnye épen abban áll más magán jellemű clubbok ellenében, mivel az egy nagy testület képezvén, már hivatásánál fogva is politikai tekintetben kormányzati joggal bírván, míg igazság kiszolgáltatás szempontjából véve fel annak az állambanani állását, már kitűzött feladatánál fogva úgy a bűn, mint a polgári ügyekben, a polgárok erkölcsi és vagyoni állapota felett biráskodván, ezen kettős téren működésénél fogva, szakadatlanul a hazai közügyek el-

rendezésével, lévén elfoglalva, mi természetesebb, mint az, hogy azon törvényhatóság, a mely míg egyrészt a bírói teendők véghezvitelére van hivatva, más részt pedig az általános kormányzati ügyek elintézésében tényező, ezen körülménynél fogva leginkább képesítve lehet arra hogy a törvények alkotására, mint leginkább hivatott testület befolyhasson.

Az államélet fentartásának alkotmányos tekintetben legfőbb biztosítója az, ha az alkotmányos jogok gyakorlata a polgárok erkölcsi állására nézve úgyvan beosztva, hogy ezen tényező erők, melyek a köz haza java elintézésére hivatva vannak, már képzettségüknel fogva is illetékesek legyenek, de saját polgári állásuknak tekintetbe vételével is érdekelve legyenek a közjó előmozdítására, hogy ezen cél elértessék, magából a dolog természetéből következik, hogy a hazapolgárait rá ruházandó alkotmányos jogok kiosztásánál a képzettségre, és vagyoni állásra tekintet legyen, a leg democraticusabb államokban is, az érdem aristocratiát mellőzni soha sem lehet, sőt nem is tanácsos, mert azon elvet felállítani, hogy minden hon polgár egyenlő arányban részesülhessen az alkotmányos jogok gyakorlatában, ez valóságos képtelenség, mivel ezen esetben legtöbbszörre az értelmi erőt, mely hatásaiban a hazára a legüdvösebb lenne, a nyers erő, mely ügyetlen kezekkel nyúlna az állam gépezetének igazgatásába, teljesen felemésztené, de a józan democraticus elvekkel véve sinór mértékül, azoknak mindig teljesen elég van téve, ha minden polgárnak, kezdve a legnagyobbtól a legkisebbig, nyitva áll a tér az álladalomba arra nézve, miszerint az igyekezete után nyerendő érdemeinél fogva a polgári alkotmányos jogok gyakorolhatására, valamint bár mely kitüntető polgári állás elfoglalására magát kiképezhesse.

A mint már fentebb előadám, az 1848-ik V. t. cikkben foglalt az országgyűlési képviselők választásáról szolló törvényt úgy kellene módosítani, miszerint a választó kerületek eltörülésével a követ küldés joga a törvényhatóságoknak adatnék át, a választás pedig az első, és másod foku lépne életbe, ha az országgyűlési képviselők megtétele a törvény hatóságok terméiben fog megtörténni, akkor a nemzet részére nem csak a választási jog, de a törvényhozásban közvetlen részvét is biztosítani fog, mivel a népnek azon osztálya is, melynek részére az 1848 V. t. cz. a választási jogot megadta, a törvényhozái jogot is gyakorolhatni fogja közvetve az e célra megválasztandó községi képviselői által a megyei közgyűléseken, míg a nagyobb képességgel felruházott polgárok személyesen fognak részesülni abban a hatósági gyülekezetekben, e szerint a hazai összes polgárok részére műveltség, és vagyoni állásukhoz mérve mind azon alkotmányos jogok birtokába lesznek, melyet a józan demokratiai elvek megkívánnak, és ezeket a törvényhatóságok és községek terén fogják érvényesíteni.

Szentkirályi Mór úr, az országgyűlési képviselők megválasztására nézve a qualificatio tekintetében csak egy fokot fogad el, mely az V. t. cikkben körül van írva, míg ellenben a megyei tisztviselők megválasztásának valamint a megyei közgyűléseken nyilvánuló jogok gyakorlatára már két fokot állit fel, és itt maga is elismeri, hogy a törvény hatósági gyűlésekben ne csak választott képviselők szerepeljenek, hanem a saját személyükben a törvény által azok is jogosittassanak résztvenni, a kik az állam fentartására legtöbb költséggel járulnak, — tisztelt hazánkfia itt már ezen foknál csak a

vagyoni állást veszi tekintetbe, a mi szerintem igen helytelen, mert az egyéni belbecs mi műveltséget és erkölcsiséget feltételez a közügyek iránti elintézhetés képességére nézve, mindég nagyobb kellék, mint pusztán a vagyoni állás, de szerintem az első fokú qualificatioa nézve mind a két kellék elkerülhetetlenül szükséges, hogy az az egyénben kapcsolatban egymással feltaláltathassék.

Az előadott elveket magára az életre alkalmazva véleményem szerint következő qualificatiók állíttatnának fel: először, az első fokú qualificatio azokra vonatkoznék, a kik úgy az országgyűlési képviselők megválasztására nézve, valamint a képviselők számára adandó utasításokra vonatkozólag a törvényhatósági gyűlésekben személyes szavazatokkal felruházva volnának, ezek pedig lennének mindazon egyéniségek, a kik műveltségi tekintetben a nagy gymnasiumi 8 tanosztályból az általános vizsgát letették, vagy pedig a real, vagy a kereskedelmi tanodák osztályait teljesen elvégezvén, szinte ezen két tanszakban a vizsgálaton keresztül mentek, és erről kielégítő bizonyítványokat felmutatni képesek, az előadottak szerint arra nézve, hogy valaki a törvényhatósági gyűlésekben képviselőt választhatási, és a törvényhozásban a követek részére adandó utasítások meghozatalában szavazhatási személyes joggal birjon, a három tanszak közül, bár melyikből a kiállott vizsgáról kielégítő bizonyítványt mutasson fel, legyen az egyéniség akár földbirtokos, kereskedő, vagy iparüző, vagy gyárnok, már jogosítva volna egy részről műveltségi tekintetben, hogy a polgári jogok mindkét ágára nézve személyesen befolyhasson, de még evel kapcsolatban anyagi tekintetben szükséges, hogy az az egyéniség, ki a fentebb elősorolt műveltségi qualifi-

catióval bír, még azon felül oly fekvő vagyonnak legyen birtokában, mely után tisztán földadót évenként legalább 50 frtot fizessen a pótlékot oda nem számítva, a kik mind műveltségi, mind anyagi tekintetben e kettős qualificatióval bírnának, azok folynának be a törvényhatósági gyűlésekbe történendő országgyűlési képviselők, úgy a tisztviselők megválasztásába, valamint a követek részére adandó utasítások elkészítésébe, egy szóval mindazon kormányzati ügyekbe, melyek a törvényhatóságokat állásuknál fogva megilletik, — ezenkívül személyesen gyakorolnák még mindazon alkotmányos polgári jogokat, melyek fentebb általam előadottak, minden felekezeti lelkészek, okleveles ügyvédek, az egyetemi, az academiákban, collegiumokban, gymnasiumokban, lyceumokban lévő tanárok, a fekvő javakkal bíró szerzetes rendek főnökei, orvosok, mérnökök, gyógyszerészek, a magyar tudományos academia tagjai, ha ezen előszámláltak egyénenként teljesen kimutatni képesek lesznek, hogy hivataluk, vagy foglalkozásuk utáni 1000 frt. évi jövedelemmel bírnak, a megyei tisztviselőkre nézve szinte az a qualificatio alkalmazhatnék, mely a tudományokkal foglalkozó okleveles egyénekre előadatott, hogy t. i. személyes szavazattal csak akkor volnának felruházva, ha 1000 frt. évi jövedelmet kimutatni képesek lennének, — különben a törvényhatósági tisztviselőknak mindnyájokra alkalmazva megadathatnék az a jog, miszerint a közgyűlésekben tanácskozási vélemény nyilvánítással bírnának, de a szavazati jog csak azon tisztviselőknak adatnék meg, kik a fentebb előadott anyagi qualificationnak megfelelőnek, e mellett mindazon nagy birtokosok, vagy nagy birtokú testületek, ha a törvényhatóságok kebe-

leben létező fekvőségeik után egyenes földadót 1000 frtot fizetnek, ha bár saját személyükre nézve az alkotmányos jogokat más törvényhatóságok területén gyakorolnák is, mindazonáltal, a fentebb kitett vagyoni qualificationál fogva a megyei, vagy kerületi gyűlések-re meghatalmazottat jogosítva volnának kinevezni, ki a közügyek elintézésére, valamint a választásokra is befolyni azon megyében, vagy kerületben jogosítva volna.

Valamint azokra nézve, kik műveltségi és vagyoni állásuknál fogva képesítve volnának, a törvényhatóságok részére az alkotmány által adott mindazon jogok személyes gyakorlatára a törvényhatósági gyűlés lenne azon tér, melyben összes működésük a köz cél elérésére egyesítettnek, úgy más részről a községi életnek kellenék azon politicalai súlyra vergődni, melyen a kevesebb qualificationával bíró, de nagy tömegben létező honpolgárok szinte az összes haza közös érdekében célirányosan és hasznosan működhetnének. — Szentkirályi Mór és Tisza Kálmán urak eszméi szerint, a hol a tanácskozási módért a polgárok jogai áldoztatnak fel, a kik szerint a követek, valamint a megyei képviselők megválasztása, az V-ik t. cikkben megjelelt választókerületek színhelyén egyénenkénti összecsoportosulás által véghezvitetni javasoltatik, ezen javaslatok alkalmazásával a községi élet örökre háttérbe volna szorítva, hazánk nagyszámú földmivelő polgárai számára sohasem nyilna meg a tér arra nézve, hogy a haza közügyei iránt némi érdekekkel viseltessenek, mely közérdeket csak akkor lehet felébreszteni, ha az alkotmány maga alkalmat nyújt arra, hogy a hazának minden polgára ennek viszonyaival legalább némi részben ismeretes legyen, ezen célú pedig csak azon esetben lehet megkö-

zelíteni, ha a községek épen úgy testületileg, mint a vármegyék, vagy nagyobb városok, székek, kerületek, vidékek részére a község állásához viszonyított mindazon jogok politikai tekintetben megadatni fognak, melyekkel a törvény, a nagyobb törvényhatóságokat felruházta, ha szinte a községbe az egyéniségek épen úgy beolvasztatni fognak, mint a hogy fentebbi előadásom szerint a községek olvasztatnának be a megyék, vagy kerületek kebelébe. — Hogy a községek minden alkotmányos jogok gyakorlásában egyenlően részesíttessenek, vagyis hogy oly helységek, melyek alig számlálnak 300 lélekre menő lakost, azokkal a helységekkel a kiknek lakosai száma három, négy, öt, hat ezerre megy, egyenlő politikai jogokban részesíttessenek, ez ismét magába véve képtelenség volna, tehát megközelítőleg az igazságot szerintem itt is bizonyos arányt kell meghatározni a politikai jogok gyakorlására nézve, hogy pedig ezek minő alakban nyilvánuljanak, miután én már fentebb kimondottam, hogy a községeknek nem az V. i. k. t. cikkben meghatározott mód szerint, az egyénenkénti csoportosulás által, hanem, mint testületeknek illetik résztvenni mindazon jogok gyakorlásában, melyeket érvényesíteni a saját kebelökben megszületendő határozatok folytán a megyei közgyűléseken hivatva lesznek, — ennél fogva az arányra nézve azt tartanám legcélszerűbbnek, ha minden község a legkisebb számú lakosoktól kezdve, az 500 lélek számig $\frac{1}{2}$ szavazattal birna a megyei gyűléseken, az 500 lélek számot meghaladó község 1500 lélek számig 1 szavazattal rendelkezne, az 1500 lélekszámtól 3000 lélekszámg két szavazattal birna, a 3000 lélekszámtól az 5000 lélekszámg három szavazattal rendelkezne, és az 5000 lélekszámtól bár

mely mennyiségű lélekszámig ha rendezett tanácssal nem bírta és az 1848. V-ik t. cz. értelmében kiírt küldési joggal nem ruháztatott fel, ily nagyobb hatóságot magában foglaló községek a megyei vagy kerületi, széki gyűlésben 4 szavazattal volnának felruházva.

Az erkölcsi qualificatióra nézve, úgy a személyes befolyással, illetőleg szavazattal, valamint a képviseltetés által befolyó polgárookra nézve azon képességgel kellene birniok, a melyek az 1848: V. t. cz. 2-ik §-ában előírva vannak, ezen szakasz kitétele szerint, kivéve a korra nézve azt, miszerint a haza polgárai nem 20 éves korukban, hanem 24 évet meghaladott teljes korban ruháztatnának a törvény által mind azon alkotmányos jogok gyakorlatával fel, melyek ezeket polgári állásuknál fogva megilletnék. A községek kebelében a hazának mindazon polgárai, a kik a megyei, vagy kerületi közgyűlésekben a közügyek elintézésére nézve személyesen be nem folyhatnának, ezen alkotmányos jogokat mindazok gyakorolnák, úgy az országgyűlési képviselők megválasztására, valamint az ezek részére adandó utasításokra nézve, hasonlóan a tisztviselők megválasztására, a kiket az 1848: V. t. cz. pusztán csak az országgyűlési képviselők megválasztására választói képességgel felruházott.

A megyei, kerületi közgyűlések, hatósági jogait minden tekintetben az 1848. XVI-ik t. cz. d. pontja értelmében jövődre nézve is megtartanak, — a forradalom előtti időszakban, a megyék legsarkalatosabb joga a követ utasításokban és a követeknek a saját kebeléből való megválasztásából áll, a mint már fentebb is előadám, ha a választó kerületek eltörülteknének, és a választók tömege a megyékbe, és a községekbe olvadna be, ezen esetben, a nemzetnek a törvényhozás-

bani egyenes részvéte, a testületi rendszer felállításával, mindenkorra biztosíthatnák, más részről a kiváltáságos alkotmány időszakában a municipalis törvényhatóságok sarkalatos jogai közé tartozott az is, hogy a kormány részéről végrehajtás végett hozzájuk küldött felsőbb rendeleteket, ha ezeket a törvényhatóságok törvényteleneknek találták, végre nem hajtották, hanem félre tették, itt van tehát az a tér, a hol a felelős kormány rendeletei többnyire a központosítás emberei által a megyei rendszer természeti fennállásánál fogva összeegyeztethetetlennek tartatnak. — Köz tapasztalás szerint tudjuk, hogy a volt testületi kormány rendeletei azért nem voltak végrehajthatók a megyei testületek, és ezek közegei által, mivel nem lévén felelős a kormány, de nem is a nemzet akaratából nyervén ez létezését, minthogy ez igen gyakran a nemzet érdekeivel ellentétes érdekeket képviselt, és idegen befolyásoknak volt alávetve, ha a municipalis hatóságok ezen ellentétes kormány rendeleteknek vakon engedelmeskedve mindenkor végrehajtói lettek volna, ezen törvénytelen végrehajtásból ismét újabb sérelmek támadtak volna, melyeket nem lévén felelős a kormány, felsőbb helyen sohasem orvosolnak vala — igen természetes volt tehát a viszony, mely ezekből kifolyólag, a testületi kormány, és viszont a testületi megye között létezett, nem lévén egyik sem felelős a másiknak, bár fájdalom a tapasztalás igen gyakran megmutatta azt nemzeti multunkban, hogy az idegen érdekeket szolgáló testületi kormány más utakon, többnyire érvényt szerzett rendeleteinek, közvetve, habár azokat a törvényhatóságok közegei által közvetlen nem is érvényesíthette, a doctrinairek, kik hazai municipalis rendszerünknek legnagyobb ellenségei, okos-

ködésük fonalán irányelvül mindenütt, és mindenhol, ahol csak alkalmuk volt a megyei rendszert megtámadhatni, azt hozták fel, hogy a felelős kormány nem kormányozhat a jelen szerkezetű megyék fenállása miatt, miután ezek kibocsátott rendeleteit nem fogják mindenkor absolute végrehajtani, mely jelenség előállásával a ministerek saját tetteikért felelősök nem lehetnek, a doctrina embereinek ezen okoskodásuk meg nem áll, mert éppen a felelős kormány intézmény szerkezeténél fogva, mely az egyéni felelősségre van fektetve, jövőre a legnagyobb biztosítéka lesz hazai alkotmányos önállásunknak, ha az egyéni felelősség elve a megyei testületi gyűlések közönségének nyilvános működésére is, a kormány rendeletek végrehajtására vonatkozólag alkalmaztatni fog, igaz, hogy a centralisták zavart eszméi szerint a felelős kormány irányában, kinek tagjai egyénenként felelősek, a megyei közgyűlésekre mint testületekre a felelősséget alkalmazni nem lehet, de hogy a megyei közgyűlések közönségeire az egyéni felelősséget rájuk alkalmazni mért ne lehetne, a mi szerintem igen könnyű dolog, és a legczélszerűbben kivihető, ezt felfogni a központosítás pártbívei csak azért nem akarják, mert absolut törvényhozói hatalomra törekszenek, mert mindent Pesten az ország szívében akarnak összpontosítani, mert a magán jellemű clubbok véleményét többre becsülik a haza összes törvényhatóságaiban, és így az egész nemzetben nyilvánuló közvéleménynél, mert így szerintök a kormány ha a legbecsületesebb honfiakból is lesz össze alakítva, hamarabb lehetend ezt a helyéről elmozdítani, mert a mindenféle elemekből össze alakított clubbokban hamarabb lehet a ministeri tárczákat elhajhászni, mintha a ministerek állását a hazai összes törvényhatóságok tömege, mely maga a nemzet, fogja fentartatani

befolyásánál, és érdekeinél fogva mind addig, míg a kormány tagjai feladatuknak megfelelnek, mert a demagogia, a központosítási rendszerbe a leghamarabb tulsulyra vergődhetik, és szokott működésénél fogva, a hazában előidézett foradalom által a zavarosban leghamarább halászhat, hogy meg nyerje azt, a mire vágyott, és a mivel sohasem birt, mert a központosító rendszerben némely nagyra vágyó ujság író monopolizálván a közvéleményt, sokkal könnyebben juthat célhoz, s vergődhet fel magassabb polczra.

Hogy hazai multunkban a testületi kormány irányában, a testületi megyék felelőssek nem lehettek saját tetteikért, a dolog természetéből kimagyarázható, de a felelős kormány irányában a mint már fentebb előadám a törvényhatásági gyűlések közönségei szükséges hogy felelősök legyenek, mivel különben, ha ezen eszmét keresztül vinni nem lehetne, akkor vagy a felelős kormánynak, vagy a municipalis törvényhatóságoknak meg kellene szünni, már pedig egyiket a másikért feláldozni nem lehet, de nem is szabad, különben éppen ellenkezőleg a központosítók meggyőződésével a valódi alkotmányos felelősséget csak akkor lehet hazánkban meghonosítani, ha a kormány a megyék irányában, és viszont a megyék kormány irányában felelősségre vonhatók lesznek, hogy testületet felelősségre lehessen vonni, ez magával a felelősség fogalmával ellenkezik, mivel a feleletre vonás eszméje csak egyénre, vagy egyénekre alkalmazható, kísértsük meg ezen eszmét az életben alkalmazni. A mint már fentebb előadám, a hazai polgárok kik a törvényhatóságok kebelében a közügyek elintézésére, és így a kormányi rendeletek végrehajtására is állásuknál fogva hivatva lesznek, két képességi fokra lesznek osztályozva, — az első osztályba azok fognak

tartozni, a kik személyes szavazattal felruházva lesznek a második osztályba pedig azok, a kik képviselet útján a községek által megválasztatván, az azoktól nyerendő megbízásaik értelmében annyi szavazattal fognak járulni a közügyek elintézésére nézve, a mennyi községüket az azokban létező lélekszám után megilletni fogják, — a személyes szavazattal bíró polgárok a megyék, kerületek, székek és vidékek főispányai, fő király bírái és főkapitányai elnöklete alatt összealakított választmánya előtt igazolni kötelesek lesznek magukat mindazon képességekre nézve, melyet a törvény úgy műveltségi, mint anyagi tekintetben megkívánna, hogy a törvényhatósági gyűléseknek szavazó tagjai lehessenek, a hol mindennemű alkotmányos jogok gyakoroltni fognak, a második osztályt képező szavazó polgárookra nézve a kik képviseltetés útján fognak befolyjni az államügyek igazgatásába, ezek járasonként kinevezendő küldöttségek által helységenként fognak összeírtni úgy az első, mint a második osztályú szavazó polgárok összeírását magában foglaló lajstromok az első osztályiakra nézve két párban, a második osztályiakra pedig 3 példányban fognának elkészíttetni, ezeknek egyik példánya az illető törvényhatóság levéltárába, a másik példány pedig a belügyministeriumhoz fogna felküldetni, — míg a második osztályiak részére készített harmadik példány az illető helység leveles tárába tétetnék be, már most a megyei közgyűlések előállásával, ha a felelős ministeriumtól végrehajtás végett oly rendelet küldetnék le, melyet a megyei közgyűlés többsége nem tartana törvényellenesnek ugyan, de mégis az illető minister által kívánt rendszabályok alkalmazásával azt nem tartaná czélszerűnek, közegei által végrehajtatni, szabadsá-

gában állana a megyei közgyűlésnek a leküldött rendelet lényegét tartalmazó módosítványát felírás útján az ügy végrehajtása előtt az illető miniszterrel közölni, ha a miniszter a közgyűlésnek a rendelet tárgyát érintő módosítását elfogadná, azon esetben az ügy végrehajtás tekintetében ki volna egyenlítő, az ilyen módosítást tartalmazó felírások mindenkor csak az illető megyei jegyző aláírásával láttatnának el, — ellenben ha a felelős miniszter által leküldött rendeletet a megyei közgyűlés törvénybe ütközőnek találván, azt végrehajtani teljességgel nem akarná, ezen fenforgó esetben a miniszteri rendeletnek el nem fogadása a megyei közgyűlés többségéből merülván fel, az illető főispán, fő királybíró, vagy főkapitány azonnal köteles lenne a tanácskozó gyűlés termet bezáratni, a jegyzőt pedig rögtön oda utasítani, hogy a megye tagadó határozatát azonnal fogalmazza, mely határozat a gyűlés többségét tevő azon tagjai által, kik azt elfogadni nem akarták, rögtön aláíratnék, és az az illető miniszterhez felküldetnék, a határozatot aláírók életükkel és vagyonukkal felelősséget vállalnának személyenként a határozat végre nem hajtásából kifolyó következményekért, az illető ministertől függene ezután az ügy természeténél fogva, hogy a megye közgyűlésének többsége által személyenként elvált felelősség sullyát ezekre hagyná-e rá nehezülni, vagy pedig ha a miniszterre nézve országos tekintetben a végrehajtandó rendelet tárgya oly fontosságú lenne, hogy a végrehajtást elhalasztani nem lehetne, és azért fogamatba vétel tekintetében a felelősséget, mely reá háromolna, az országgyűlés előtt biztosan elválalhatni vélné, — ezen esetben a már egyszer végrehajtás végett leküldött rendeletet az ellenszegülő megyéhez újra visszaküldené, ezen másodszori leküldés esetében az ellen-

szegülő megye közönségének nem volna többé joga a kérdéses rendeletet foganatba vétel nélkül félre tenni, ha nem köteleztetnék azt közegei által azonnal teljessébe vétetni, de most már a felelősség terhe azokról, kik az ellenszegülő megyei határozatot aláírták, elvolna hárítva, és a felelősség sullya a neheztelt tárgyra nézve a leküldő miniszterre háromolna, kit a megye ezen tényért követeli által az országgyűlés előtt feleletre vonni jogositva volna.

Az illetén összeütközéseknél midőn a törvény hatóságok, és a felelős kormány között ily nemű viszályok támadnának, az illetékes bíró mindenkor az országgyűlés képviselőháza lenne, mivel ez, az összes hazai törvényhatóságok, és így tulajdoképen az egész nemzet küldötteiből álván, egyedül ez volna illetékes annak kimondására, vajjon a miniszter által tett intézkedés törvényes volt-é, vagy nem, képez-e sérelmet, vagy nem, melynek felmerülése esetében kötelességében áll azt rögtön orvosolni. Tisza Kálmán midőn az országgyűlés és megyék közt felmerülő viszályok elintézésére nézve egy külön, az országgyűléstől úgy a megyék, és kormánytól elváló ítélő szék felállításával kívánta az illetén sérelmeket megszüntetni, ezáltal önként önmaga beismerte azt, miszerint a központosítási rendszernek a hazábani meghonosulása által, ha a képviselő ház ugymint jelenleg, jövőre is, a választó kerületek képviselőiből alakulna össze, és így a megyék, szóval az összes törvény hatóságok a képviselő háztól egészen külön álló testületekként maradnának fen, hogy alkotmányos hazai rendszerünk ily módoni alakulásával két külön hatalom támadna ebből, mely a befolyásért, és irányelveinek érvényesítéseért szakadatlan küzdelemben állana egymással, mely végtére is

az összes hazai erőket hozná teljes elzsibbadásba, mi, mint már ezen mnkámbar löbb izben megemlítém, a köz haza végső kigyengülését vonná maga után, hogy ezen össze ütközéseknek mindenkorra eleje vétessék, hogy két hatalom egymás mellett ne támadhassék a hazában, mely végtére is a legnagyobb anarchiára vezetne, ezt csak úgy lehetne kikerülni, ha a mint már többször mondom, az országgyűlési képviselők teljesen a hazai összes törvényhatóságok kebeléből fognak választatni, és országos teendőikre nézve ezek által megbízatni, mivel így az összes képviselő testület az összes hazai törvényhatóságok kifolyása lévén, miután megbízásokkal lesznek ellátva, mi természetesebb, minthogy a viszonyok illetén állásában semminemű összeütközések elő nem idéztethetnek, de a felelős kormánynak állása sokkal biztosabb lesz a megbizással bíró törvényhatósági képviselők irányában, mint azon képviselők ellenében, kik a központosítási rendszer fennállása folytán a magán jellemű clubbok párt állásaiból választatván meg, a haza köz javát czélozó political irányelveknek soha nem lehetnek oly biztos személyesítői, mint a törvényhatóságok közönségei, kiknek személyében a törvény által felállított qualificationál fogva mindazon erkölcsi és anyagi biztosítékok feltalálhatók, melyekkel a hon közjavát előmozdítani képesítve vannak.

A fentebb előadott felelősségre vonatkozólag többen azon ellenvetést tehetnék, miszerint lehetne-e akkor pontos és a czélnak megfelelő gyors kormányzást várhatni, ha a számos hazai törvényhatóságok között csak 10 vagy 12 is találtatnék olyan, a mely a ministeri rendeleteknek az általam előadott mód szerint ellentegülné, mennyi idő telne el avval, mig az illetén el-

lenszegülő törvényhatóságokkal az illető ministerium elbánhatna, részemről ezen ellenvetésre igen könnyű a felelet, az olyatén intézkedésekre nézve, melyek országos tekintetben az egész hazára terjednének ki, és így mindenestre igen nagy fontosságuk a minisztereknek, — vagy ha az intézkedést magában foglaló tárgy egyes minister szakosztályára vonatkoznék, a rendeletet úgy egyes miniszternek, valamint közülök többeknek, igen könnyű volna az összes hazaitörvényhatóságokhoz leküldeni, és ha e mellett a rendelet tárgya igen sürgős foganatbavételt igényelne, ismét igen nagy fáradságba nem kerülne az illető törvényhatósági főkormányzóknak a hatóságuk alatt lévő megyét, vagy kerületet, vagy várost rendkívüli közgyűlésre összehívni, és így az intézkedés a rendelet tárgyára nézve sürgősen megtétethetnék.

Azt hiszem hogy e hazában mindenki, a kinek a kormányzati ügyekről és ügykezelésről csak némi fogalma van, belátandja azt, hogy a felelős magyar ministerium csak oly kormány intézkedéseiért tétethetik felelőssé a nemzetgyűlés által, a melyek természetöknél fogva már országos ügyek lévén, saját kormányzati hatáskörükbe tartoznak, ilyenek p. o. a közadózási rendszer, a hadsereg elhelyezése, ujoncz állítás, országos közlekedési eszközök, vasutak, kincstári jövedelmek, ennek kezelése, hidvám, középítéset, országos társulatok, és egyesületek, hajózás, folyóvizek, csatornák országos költségei építése, országos rendőrségi ügyek országos tanügy s. a. t. vannak már most megyei ügyek és több nemű magán ügyek, ha törvényhatósági rendszerünket továbbra is a saját függetlenségébe felkivánjuk tartani, mi természetesebb, mint az, hogy az erre vonatkozó kormányzatot saját magunk részére fogjuk biz-

tosítani, itt nincs szükség arra, hogy a hazai felelős kormány a megyei ügyek elintézésére befolyást gyakoroljon, csupán ott van joga beavatkozni, a hol egyesek fellebbezés útján tevőlegességüket igénybe veszik, ily jelenségeknél beavatkozhatik az ország végrehajtó hatalmának a közege, s ugy egyes tisztviselőit, a törvényhatóságoknak, valamint közgyűlési közönségét feleletre vonhatja.

Az országgyűlési képviselők megválasztására nézve következő mód lenne véleményem szerint az összes hazai törvényhatóságokban, valamint a községekben alkalmazandó: a községek lakosai közül mind azok, a kik az 1848 V. t. czikk értelmében a választói kerület színhelyén, az országgyűlési képviselők megválasztására nézve feljogosítottak jövőndőre a megye, kerület, vidék, vagy szék pontjában megválasztandó képviselőre nézve szavazataikkal saját községük kebelében járulnának, még pedig úgy, hogy ezen községi képviselői választást megelőző törvényhatósági közgyűlésen, hol az egész megyei közönség képviseltetik, már közöltetnék azoknak a nevei a községek választó lakosaival, az illető község képviselők által, kik a megyei illetőleg kerületi közgyűléseknek választott tagjai, a kik a képviselői állásra jelölteként felkivánnak lépni, ezután a megyei, illetőleg kerületi, vagy széki közgyűlesekben jó eleve kitűzetnék az országgyűlési képviselők megtétele végett a követ választásnak határnapja, még pedig úgy, hogy ezen választási nap, az egész megyében létező községekben egy napra töltenék, mely napon az összes megyei községek a választást véghezvinnék, a választásnak teljesen nyílt, és szabadban kellene lenni, a választás vezetésére minden községben a községi bizott-

mány által mely a község előkelő birtokosaiból, az illető lelkészekből, és a lakosok által bizonyos számban megválasztandó egyéniségekből állana, a választási elnököt ezeknek állana kötelességében megválasztani, a választást vezető elnök csak azon polgárok sorából választathatnék meg, a kik műveltségi és anyagi képességüknél fogva az első osztályu a megyei gyűléseken személyes szavazattal nem bíró polgárok közé tartoznak, a megye vagy kerület, szolgabírái minden az illetén választások alkalmával előforduló beavatkozásoktól hivataluknak elvesztése terhe alatt elvolnának tiltva, hasonlóan tiltva volnának befolyást gyakorolni ezen választások folyamára nézve mind azok a polgárok, kik az első osztályu qualificatio szerint a megyei közügyek elintézésében személyes szavazattal felruházva vannak, a választást az elnök megnyitván, ez általános felkiáltással csak azon esetben vitethetnék véghez, ha a megválasztandó jelöltön kívül más jelölt nem jelentkeznek, mihelyt 10 választó kívánná a szavazást, azt az elnök azonnal fogamatba venni köteleztetnék — a felkiáltás, vagy többségi szavazat útján befejezett választásról rögtön jegyzőkönyv vétetnék fel, melyben a jelöltek neve, és hogy ki mennyi szavazatot nyert, beiktattatnának, ezután a jegyzőkönyv a választó közönség előtt felolvastatván, ennek jelenlétében az elnök által levél borítékba téve lepecsételtetnék, és a község részéről megválasztott községi népképviselőnek adatnék át.

A községi népképviselők ugyanazon választó polgárok által, a kik országgyűlési képviselő jelöltekre, az 1848 V. t. cz. értelmében szavazati joggal felruházva vannak, választatnának meg hat évre. A megyei tisztviselők megválasztására nézve községenként ugyanezen

polgárok, a kik a második osztályú választó képességgel volnának felruházva a választást eként gyakorolnák, az összes megyében vagy kerületben minden helységben egy napon történék a választás, ezt megelőzőleg a megyei közgyűlésből a főispán által kiküldetnék az összes községekbe a megyei, vagy kerületi, vagy székbeli egyéniségeknek névsora, kik a főispán által központi tisztviselőknek, minő a két alispán, az al királybíró, a törvényszéki ülnökök, a tiszti fő- és alügyészek. a főpénztárnokok a törvény által meghatározott hivatal viselhetési qualificatiók szerint kijelelve volnának, miután a kijelelési jog a főispánt, főkirálybíró, vagy főkapitányt illetné, ki ő felsége a koronás király személyét jogi tekintetben a törvényhatóság élén képviseli, csak hogy a főkormányzó is köteleztetnék a tisztviselők kijelelésében a hivatali minőségre nézve mindazon qualificatiókat szorosan tekintetbe venni, és magát ahhoz alkalmaztatni, melyet e részben a törvények eleibe szabnának, a község a fentebb előadott módon az elnököt megválasztva a tisztviselők megválasztására nézve ugyan azon modorban jarna el, a mint az országgyűlési képviselők megválasztására nézve a választási eljárást fentebb előadám, a járási tisztviselőkre nézve az eljárás a központi tisztviselők megválasztásától csak annyiban térne el, miszerint a törvényhatóságok főkormányzói a törvény által a hivatalok minőségére nézve a qualificatiót tekintetbe vévén, miután a járási tisztviselők nem az összes vármegye, vagy kerület közönsége által, hanem kizárólagosan csak az illető járások választó polgárai által választatnának meg, ennél fogva a kijelendők is egyedül a járásbeli hivatal képes egyének összegéből jelölhetnének ki.

A törvényhatósági testületeknek legsarkalatosabb alkotmányos joga lévén a törvényhozásbani részvét, illetőleg a követ utasítási jog, a mint már ezen munkában fentebb előadám, az utasítások lehetnének részletesek, vagy általánosak, miután a foradalom óta közjogi állásunknak látköre európai tekintetben is tetemesen tágult, miután a közösügyi törvény behozatalával politikai állásunk diplomatiái tekintetben is oly terjedelmes térre terjeszkedhetik ki jövődöben, miszerint hazánk politcai állására nézve oly viszonyok merülhetnek fel, melyekből kifolyólag hazánk közérdekeinek összeegyeztetésével a réánk nézve igen hasznos és üdvös intézmények behozatalára a követi utasításokban jó eleve helyes irányt adni a törvényhatósági testületeknek sok tekintetben nem is lehetne, mivel az európai érdekeket érintő ügyek kulta csupán az uralkodó hatalom mellett alkalmazásban lévő kormány férfiak kezeiben lévén, kik a kül udvaroknál lévő állam képviselők diplomatiái ügyeivel folytonos összeköttetésben álván, egyedül ezek volnának hivatva a közös hazában alkalmazandó illetén intézmények behozatalára nézve az első lépést, illetőleg a kezdeményezést megtehetni, míg ellenben a törvényhatóságok a kül viszonyokat legfellebb hírlapokból, s többnyire elferdített alakban ismervén, az erre vonatkozó tárgyakra nézve okszerűen részletes utasítást követiknek nem is adhatnának, legfeljebb a képviselők által a hon gyűlésén követendő elveket e részben csak általánosságban határozhatnák meg, — de más részről lehetnének részletes utasítások, melyek önkéntelen a mindennapi tapasztalás útján a haza közszükségeiből merülvén fel, az illetén tárgyakról annyira részletes megbízást lehetne a képviselők számára az illető törvényha-

tóságoknak adni, miszerint egész kész rendszert, mely minden részleteiben kidolgozva volna, vihetnének fel magokkal az országgyűlésére. — Az 1848-iki törvények értelmében a hongyülési képviselők három évre választatván meg, miután ezen törvényekben az a leg-
hasznosabb az országra nézve, hogy az országgyűlés minden évben megtartatik, az utasítások tárgyai mindenkor a követ választásokat megelőzőleg három évben csak egyszer készíttetnének a törvényhatóságok által. A mód ezek készítésére a régi alkotmányos gyakorlat szerint alkalmaztatnék, a törvényhatóságok illető közgyűléseikből bizottságokat küldenének ki a tárgyak feldolgozására, a feldolgozott tárgyak kinyomtatlatván, először a községekbe szétküldetnének annyi példányban, a mennyi község a törvényhatóság területén létezik, a községi gyűlések a megyei bizottság által feldolgozott utasítások tárgyainak megvizsgálása végett, szinte egy bizonyos idő szakban három évben egyszer tartaná meg e célra gyűléseit, ezen községi gyűlésekben a tárgyak el, vagy el nem fogadására nézve csak azon polgárok birnának szavazattal, kik a második osztályba vannak sorozva, mindazonáltal szabadságukban állana ezen községi gyűléseknek, melyek az utasítások tárgyainak megvizsgálására gyülekeztek össze, az első osztályú polgárokból is többeket ezen gyűlésekbe a tanácskozásbani részvétel végett meghívni, kiknek vélemény adhatási joguk e gyülekezetben volna, de szavazattal nem birnának, a községek mindazon tárgyakra nézve, melyek a közgyűlés által elfogadtattak, ezek a megyei népképviselők számára azon alkalomra, midőn a megyei közgyűléseken a megye utasításaivá válnának, megbizásként adatnának ki. Községi képviselőnek megválasztathatná-

nak azok is, a kik az első osztályú szavazó polgárok számához tartoznának, csakhogy ezen esetben a saját személyes szavazatukkal nem rendelkezhetnének. Mint-hogy a kezdeményezési jog az alkotandó törvények tárgyaira vonatkozólag, csak úgy tartozik a korona jogaihoz, mint a képviselő házéhoz, a miért is a felelős miniszterium az országgyűlés eleibe terjesztendő törvényjavaslatokat a hongerő megalakulása előtt abban az időszakban, midőn a törvényhatóságok által a követ utasítások készíttetnének, szinte úgy kötelezletnek az összes hazai törvényhatóságok közönségeivel közleni, hogy ezen mód által ezen törvényjavaslatok tartalmára nézve azok a képviselőiknek adandó utasításokban érdemileg nyilatkozhassanak, ezek a miniszterium által előterjesztett, vagy is inkább leküldött törvényjavaslatok, a törvényhatóságok közgyűlései által kinevezett bizottságok utasítási javaslataival együtt küldetnének el szinte a megyei főkörmányzók által a törvényhatósági testületekben létező összes községekhez megvizsgálás végett, hogy azután ezek tárgyairól az illető községek az általuk küldendő törvényhatósági népképviselők számára szinte megbízást adhassanak.

A törvényhatósági közgyűlések a személyes szavazattal bíró polgárokból, és a községek népképviselőiből a hatósági tisztviselők hozzájárulásával megalakulván, a főkörmányzó elnöklete alatt, a kiküldött bizottságok utasítási javaslatait tárgysorozat szerint felvévén, a gyűlés többségének hozzájárulásával a határozatot meghoznák, az országgyűlési utasítások tárgyait magában foglaló jegyzőkönyvet, vagy jegyzőkönyveket a szöveg eredetije, vagy eredetije után kinyomatnák, ezeket minden törvényhatóság egymással levelezés út-

ján közölné, valamint minden törvényhatóság ezekből egy egy példányt az ország felelős kormányához felküldene a koronához történendő bemutatás végett, — a megválasztott képviselők részére egy példány kiadatnék.

A képviselőháznak első teendője volna az összes törvényhatóságok kébeléből, ezek képviselői által elhozott utasítások tárgyaiból, melyekben már a ministerium által elfogadás végett leküldött törvényjavaslatok is benne foglaltatnának, azon tárgyakat kiszemelni, és mindenek előtt tárgyalás alá venni, — melyek, az összes hazai törvényhatóságok részéről többséget nyertek, az utasítások lényegükre, és beltartalmukra nézve, lehelnének részletesek, vagyis egyenes, és világos utasítások, az ily nemű megbízásokra nézve ha a képviselő utasítását megszegné, ezen esetben az illető törvényhatóság által nem csak vissza hivatnék az országgyűlésről, hanem rögtön vád alá helyeztetvén, a királyi ítélő tábla birósága eléibe állíttatnék, hol mint haza áruló örökös becselenségre, és hat hótul két évig terjedő várfogságra ítéltetnék el. — Az általános utasításokra vonatkozólag, melyekre nézve az illető törvényhatóság, csak a vezér elvet jelelné ki, de ennek tárgyára nézve a részletes feldolgozást a képviselő testületre bízna, itt az illető képviselő kötelességének teljesen megfelelné, ha ezen megbízás tárgyára nézve oly szavazatot adna az országgyűlésen, mely lényegére a kitűzött vezérelvet szem előtt tartván, a részletezés vagy módosítás tekintetében a vezérelvet megközelítené, ily nemű megbízások tárgyaira nézve elegendő törnyílnék a képviselők számára, a saját véleményükből származó elveket tehetségük szerint kifejezhetni. A központosítás hívei ezen általam előadott általános utasításokra

nézve igen könnyen azt tehetnék ellenvetésül, miszerint a törvényhatóságok által adott megbizási jog ezen a téren a legkönnyebben kijátszattatnék, mivel a részletezése, vagy módosítása által a vezérelvnek az ebből alkotandó törvény tárgyára nézve annyira átváltoznék, miszerint a törvényhatóságok részéről adott általános utasítást a módosítás útján átváltozott tárgy akkor már, midőn törvény erőre emelkedett, eredményeiben egészen megsemmisítené; nem tagadom, hogy merülhetnek fel ily esetek a törvényhozás terén, de azok igen ritkán fordulnának elő, mert a törvény hatóságok részéről adott általános megbizás, a módosítás útján csak akkor mutathatna fel tárgyára nézve illetően ellenkező eredményeket, ha az illető utasítást adó törvényhatóságok a tárgy lényegével annyira ismeretlenek lennének, miszerint erre nézve a vezérelvet helyesen kijelelni nem tudnák, azért az általam előadott rendszer alkalmazásával, a nemzetnek a törvények alkotásában közvetlen részvéte soha sem kockáztatnék, mivel a törvényhatóságok által adott utasításoknak többséget nyert tárgyairól kellenék a képviselő háznak az általa hozandó törvényeket megalkotni.

A törvényhatóságoknak megvolna az a joga, miszerint képviselőit nem csak a fentebb előadott esetben hanem akkor is visszahívhatná, ha az illetően általános utasítások szönyegre kerülésével a vezérelvtől eltérve a megye vagy kerület szavazatát ettől ellenkező irányban nyilvánítaná, oly eseteknél, hol a honygyűlésén szönyegre kerülendő tárgyra nézve a képviselő, a tárgyat még csak megközelítő utasítással sem bírta, azon esetben szabadságában állana az illető képviselőnek, a megye, vagy kerület szavazatát a tárgyra nézve tetszése

szerint kinyilatkoztatni, de ha azután ezen szavazat a megye, vagy kerület köz meggyőződésével nem találkoznék, az illető képviselő a megye vagy kerület által történendő visszahivatásnak magát kitenné, mert a törvényhatóságok képviselői köteleztetnének az országgyűlésén történt mindennemű működéseikről havonként az illető törvényhatóságot értesíteni, s oly eset felmerülésénél, hol az illető képviselők a szönyegen forgó tárgyra nézve semmi nemű megbizással nem volnának ellátva, ily esetben tanácsosabb lenne a küldöket a kérdésben lévő tárgyra nézve felhívni, hogy megbizást adjanak mint ezeknek meghatalmazása nélkül a tárgyra nézve döntőleg befolyni. A törvényhatóságok a három éven keresztül tartandó egy országgyűlésre, habár csak egyszer volnának jogosítva képviselőik részére utasításokat adhatni, de ily felmerülő eseteknél, midőn a honygyűlés tanácskozásainak folyamából az illető megbizottak oly tárgyakra nézve kérnének megbizást, melyekre sem részletes, sem általános utasításokkal nincsenek ellátva, ily esetekben jogosítva volnának a törvényhatóságok utasítások adására, és ezeket ismét azon mód alkalmazása által vinnék véghez, melyet már ezen munka folyamában fentebb előadtam.

Az országgyűlési képviselőknek a törvényhatóságok központján kellene megválasztatniok, a községek népképviselői a községek kebelében történt országgyűlési képviselő megválasztásáról szolló jegyzőkönyvet lével boritékba bepecsételve vinnék be a központba s miután ezen képviselők a község kebelében az 1848-ik V. t. cz. alapján jogosított választó polgárok által, az egyéni összes szavazatok sulyba vetésével, már a követ jelöltekre szavaztak, e szerint az egyénonkénti

szavazók többségéből emelkednék ki a központban érvényesülő községi szavazat, mely lélek szám szerint annyi lenne, vagyis annyinak számíthatnák a központban történendő képviselői választásnál; mint a mennyi a községet lélek szám után megilleti, p. o. ha A. községben Péter képviselő jelölt 100 szavazat ellenében 200 szavazattal elválasztatott, a községnek 4000 lélek száma lévén, tehát az A. községben 200 szavazatot nyert Péter képviselő jelölt a központban A. községben 3 szavazatot nyer, a községi népképviselők ily módon adott szavazatai összehámitatván, az első osztályu választó polgárok szavazataival, a kik igen természetesen nem lévén képviselők, és így egyéni szavazataikkal járulhatnak a Képviselő megválasztásához, eként a két osztályu szavazó polgárok szavazataiból felmerülő többség választandja meg az országgyűlési képviselőket, a kik megválasztásuk után az összes haza iránti hűségre, és a részükre adott utasításokra meg eskettetvén a megválasztatásukat, valamint a számukra adott utasításokat magukban foglaló jegyzőkönyvekkel küldetnek el az országgyűlésre. E mellett képviselővé csak az választathatnék, a ki életének 30-ik évét betöltötte, és a személyesen szavazó polgárok osztályába tartozik.

A választó kerületek eltörlésével, az alkotmányos jogokat gyakorló polgárok összege, a törvényhozásban befolyás gyakorolhatására, valamint az országgyűlési képviselők megválaszthatására nézve a törvény hatóságok, és községek testületébe olvasztatván be, és így ezen két legsarkalatosabb alkotmányos jognak érvényesítése a törvényhatóságok testületi közgyűlésére ruháztatván át, mi természetesebb, mint az, hogy a megyé-é vagy kerületé lévén a szavazat, a képviselő csak tolmá-

csolója, és így eszköze lévén a megye illetőleg kerület által nyilvánuló véleménynek, következképen, ném mint a központosítási rendszerben a hol egy megye 5 vagy 6 követ gyámsága alá helyezvén magát; ennek megválasztásával törvényhozói jogát a képviselőre átruházván, ezt korlátlan hatalommal ruházza fel a legfőbb államjog gyakorlataira a törvények hozatalára, ilyen tökéletlen, és a nép szabadsági érzék kifejezésére nézve ferde rendszer alkalmazásával, a választók részére nem maradván egyéb biztosíték, mint a mi a megválasztott képviselő személyes jellemében felfalálható; s így a valódi felelősség érzéke itt teljesen mellőzve lévén; azonban a megbizással bíró megyei követek ügy esküjök valamint utasításuknál fogva, és az ebből kifolyó azon kötelezettség, miszerint visszahivataluk terhe alatt minden teendőikről, melyek a hon gyűlésen előfordulnak, — küldöiket havonként értesíteni köteleztetik már magában ezen jelenség oly felelősséget feltételez; miből önként következni kell annak, hogy ők csak eszközei lévén a törvényhatóságok részére nyilvánuló közakaratnak; minék folytán mint képviselőknek, kik a szó legvalódiabb értelmében egyéneket és elveket képviselnek, saját szavazataikat nem is érvényesíthetik a törvényhozás terén, hanem küldöik szavazatának kelleik ott általuk érvényesíttetni; már pedig a törvényhatósági testületekbe olvasztatván be az egész németzet összessége, mi természetesebb mint az, miszerint a törvényhatóságok területét; polgárai számát ezeknek vagyoni állását véve tekintetbe, az osztó igazsággal összeegyeztethető nem volna, hogy a 10. mértfölddel bíró Törna vármegye annyi szavazattal járulna a törvények megalkotásába, mint Pest vármegye, a mely 200.

□ mértföld területű, vagy Bihar a mely még ezt is 20
□ mértfölddel felül haladja, — ezen elősorolt indokok-
nál fogva én azt javasolnám, hogy a megyéknek, úgy a
kerületek, valamint a városok részére ugyanazon sza-
vazatok adatkának meg, melyek az 1848. V. t. cz. 5-ik
§-ában feltüntetve vannak, — e mellett minden megye
2 követet választana, egyiket a másikának ellenörkö-
dése tekintetéből, de különben is minék az a sok aus-
kultáns követ, de a törvényhatósági rendszer felállítá-
sánál fogva miután ezekben képviseltetnék a nemzet,
felesleges volna a nagy követi szám alkalmazása, — a
központosítási rendszernek hiábavalóságát a jelen hon-
gyűlés esetei is többször tanúsították, mert hányszor
történt meg, és most is naponta megtörténik, hogy a
képviselők számának legalább egy harmadrésze még
szavazni sem jelenik meg az országos ülésekben, nem
lévén semmi felelősség reá ruházva, azon időt melyet
képviselői köteletségének teljesítésére kellene fordíta-
nia, nagyobb részt otthon tölti el, vagy ki tudja hogy
merre ulazik magán ügyei elintézése végett.

Sokan azt az ellenvetést tehetnék a törvényható-
ságok által adandó collectiv szavazatok alkalmazására
nézve, miszerint ezek nem részvénytársulatok, hol a
tagok szavazati mennyiségét, a részvények száma ha-
tározza meg, de különböztetni kell a központosító rend-
szert, hol az egyének absolute szerepelnek, s minden
hatalom korlátlan modorba ezek kezébe van letéve, a
megyei testületi rendszertől, hol a törvényhatóságok-
ban lakó különböző állású és vagyonú polgárok ezrei-
nek szavazatairól van szó, mely rendszer alkalmazásá-
val a képviselő a mint már fentebb mondtam, csak esz-
köz, míg a törvényhozási souverain jog nem 446 meg-

választott képviselő egyéni önkénye által, hanem a házai összes törvényhatóságok összege által gyakoroltatik, a törvényhatóságok sok tekintetben midőn ezeknek képviseltetéséről van szó, hasonlítanak a részvénytársulatokhoz, mert már az csakugyan igaz, hogy sz. kir. Pest város összes polgárait méltán megillettei 5 szavazat akkor, a mikor Gyöngyös, vagy Halas városok 1 és 1 szavazattal járulnak a törvények megalkotásához, míg Bihar ilyenkor 12 szavazattal, Pest és Bács megyék pedig 10—10 szavazattal folynak be a szönyegen forgó tárgy eldöntéséhez.

Az országgyűlés képviselő házának jelenlegi alkotására nézve tanácskozási tekintetben, csak annyit kívánok megjegyezni, miszerint az a mostani alakjában, oly értelemben véve azt, hogy elnökeit, jegyzőit maga választaná meg, valamint a tanácskozások folyamának ügyrendére vonatkozó szabályokat hasonlóan, a képviselők számának osztályokbani elosztását, miután a törvénynek ezen intézkedései gyakorlatiak, és helyesek, jövődöre az én véleményem szerint is fentartandóknak vélném.

A felelős kormány intézmény már természeténél fogva állását az álladalomban a nemzet többségének kifolyó akaratából tartván fel, ha az összes törvényhatóságok többsége a felelős kormány működésével kormányzati tekintetben nem lenn megelégedve, követelik által a hon. gyűlésen a ministerium irányában bizalmatlanságot szavaznának, ezen esetben midőn a törvényhatóságok testületében az általam fentebb előadott qualificatiók alkalmazásával oly tekintélyes erkölcsi és értelmi erő rejlenék, miszerint ezen különböző de közös érdekeiknél fogva még is egy célra törekvő polgári elemek ösz-

sze tömörülése folytán, itt már nem úgy mint a választó kerületekben öszpontösuló nagyobb részt nyers erőből álló tömeg irányában; hanem a szó legvalódiabb értelmében az összes nemzet valódi akaratának köznyilvánulását véhetné a ministerium tetteire nézve kárhozzátólag midőn ily hatalmas közvélemény által szözlittatnék fel arra nézve, hogy kormányzói állásától vegyen búcsút, ezen eset előállításával, ha ő felsége a felelős kormányt megtartani, vagy a kormány még egy kísérlet alkalmazásával a maga helyét másoknak átengedni nem akarná, ezen esetben szabadságában állana mind azon indokok elősorolásával, melyeknél fogva a kormány továbbra is megmaradni kívánna ügyét a felső házhoz fellebbezni, és ha itt a képviselő házzal ellenkezőleg a ministerium bizalmi szavazatban részešülne, ezen esetben ő felsége az országgyűlést rögtön feloszlatná, és az összes hazai törvényhatóságokhoz általa leküldendő leiratban elősorolná és kifejtené mindazon okokat, melyek folytán az eddigi kormányt továbbra is megtartani kívánná, s miután a törvényhatóságok képviselői a ministerium ellenébe nyilvánított bizalmatlansági szavazatok által nem csak a részükre adott részletes utasításáikhál fogva, hanem a törvényhatóságok által adott általános megbízásaik folytán is, és így saját elveik érvényesítésénél fogva is működtek, az ebből keletkező okok előidézésével arra a célra, hogy a ministerium lemondjon eddigi kormányzati állásáról, — következésképen az Ő felsége által a törvényhatóságokhoz küldött leiratban nem csak a ministerium további megmaradását tárgyazó előterjesztésre adandó válasz-utasításokra szólítaná fel Ő felsége az összes törvényhatóságokat, hanem egyúttal oda is utasítaná, hogy az országgyűlési képviselő

selők ujonnnani megválasztását vegyék foganatba. Ha az ujonnan megalakult képviselőház a törvényhatóságok részéről számukra adott utasítások folytán ismét bizalmatlanságot szavazna a ministerium irányába, ezen esetben a ministerium többé a kormánybani állását meg nem tarthatván, a kormányzati tért másoknak oda engedni kötelezletnek, magába értetődvén, miszerint az 1848: III-ik t. cz. 32-ik §-a értelmében mindenekről beszámolni kötelezletnek, melyek a nemzet által kezelése alá helyeztettek.

A törvény hatóságok kormányzására vonatkozólag én részemről nem ohajtánám a főispánokat ezek élére oly hivatalos minőségben állítani, mint azt tisztelt hazánkfia Tisza Kálmán úr munkájában előadá, mivel a főispáni hivatal ha nem méltóság, hanem tisztán csak főkormányzó tisztviselő, ezen minőség igen bureaucraticus színezetű, mely a Francia mintájú departamák főpraefectusaihoz hasonlít, a magyar municipalis életben a főispánok személyét mindig úgy tekintettük, mint a kik a megyei autonomia élén Ő felsége személyét és így az uralkodó kormány érdekeit képviselik, s különösen felügyelnek arra, hogy a törvényhatóságok az alkotmány által részükre biztosított jogaikon túl ne terjeszkedhessenek, hogy a megyei hivatalok viselésére erkölcsi és műveltségi tekintetben oly egyének alkalmaztassanak, a kik polgári állásuknál fogva a király, és haza érdekében képesítve legyenek mind azt megtenni, és mások által is megtéttetni, melyeknek megtételére a végrehajtó hatalom által köteleztetve vannak, a magyar emberben már természeténél fogva benne van az a nemés büszkeség, miszerint szívesebben teljesítendi a reá szabott kötelezettségeket, ha azokra oly férfiak által hivattatik fel, kik vagyoni, és

műveltségi állásuknál fogva a régi magyar közbeszéd szerint, tős gyökeres előkelő polgárai lévén a hazának, és így nem csak a hivatal által nyert, de a saját polgári állásukból származott tekintélyöknél fogva is hatatosabban tudnak hatni azon tisztviselői karra, melynek kormányzatára Ő felsége által meghivattattak, ezen elősorolt okoknál fogva tanácsosabb lesz mindig ha a régi modoru főispánok mellett maradunk, és ezek helyébe nem adunk helyet az új modoru Franczia praefectusokhoz hasonló főispánoknak.

Tisztelt hazánkfia Szentkirályi Mór úr, a tisztviselők megválasztására nézve oly szűk körű s kevés számú tagokból álló megyei gyűléseket kívánna megalapítani, csupán azon cél elérésére, hogy a választok szakképzettséggel birván, a megválasztandó tisztviselők hivatali képességének megítélésében ezeket a célnak megfelelőleg választhassák meg. Tisztelt hazánkfia hogy e részben a cél biztosan eléressék, más tekintetben, igen sok honpolgár jogát áldozza fel ez által, s ezen egy cél eléréseért igen sok képességet kizár az állományi ügyekbeni befolyhatás jogától, holott arra nézve, hogy a végrehajtó hatalom közegei alkalmas és képes egyénekből álljanak, szükségtelen volna ennyi áldozatot tenni, csak a főispánoknak kelleltik a hivatalos állásra való kijelölhetési jogot továbbra is fentartani, mivel avval törvény szerint eddig is birtak, dehogy ezen jogukkal az illető főispánok a törvényhatóságok hátrányára vissza neélhessenek, a hivatali képességet kelleltik véleményem szerint oly világosan meghatározni, miszerint ahoz semmi féle kétség hozzá ne férhessék, p. o. birói hivatalokra csak azok jeleltethetnek ki, kik erkölcsi tekintetben viseletükre nézve semminemű megrovás alá nem

eshetnek, de ezen megrovást nem elegendő egyes szó, vagy közhir után itélni meg, hanem teljesen elfogadható bizonyítványok tartalma nyomán, melyek a hivatalra alkalmazandó egyén rossz jellemére nézve bebizonyított tényeken alapulnak — kelletik kimutatni, a vagyoni állásra nézve, hogy bírjon annyi vagyonnal a mennyi az első osztályu polgárok képességére vonatkozólag megapítva van, tudományos tekintetben, hogy ugy a nagy gymnasiumi 8 osztályból, valamint a három jogi osztályból az államvizsga letételéről szőlő bizonyítványokat előmutatni képes legyen, ezen qualificatio állittatnék fel még a tiszti ügyészi hivatalokra nézve is, azonban a jegyzői hivatalra elegendő qualificationak találánám tudományos tekintetben, valamint a pénztánokokra nézve is, ha a gymnasiumi 8 osztályból, az állami vizsga letételéről szőlő bizonyítvány ezen hivatalok viselhetésére nézve elegendő képességet feltételezne, azokra nézve, kik jelenleg a hazában már birói hivatalokat viselnek, de ezen qualificatiókkal nem bírnak, ezekre ohajtanám kimondatni azt, hogy jövendőben az uj szervezet életbe léptetésével is megválaszthatók, ha erkölcsi és vagyoni tekintetben az érvénybe lépett qualificatióknak megfelelnek, de a képzettségi qualificatióra nézve köteleztetnek megválasztásuktól számítva egy év alatt az uralkodó törvényekből az általános vizsgát letenni, a vizsga le nem tétele esetében a kitüzött határidőn túl különben hivatalaikról lemondottaknak fognak tekintetni.

Az illető főispánok a tisztujtást megelőző tanácskozmányban, melynek tárgya a hivatalokra alkalmazni kívánt egyéneknek qualificatio szerinti kijelelése lesz, mind azon bizonyítványokat, melyeket a hivatalokat kérelmezők kérvényük kapcsában bemutatni fognak, a ta-

tanácskozmány tagjai előtt, kiket a tisztújítást megelőző közgyűlés e végre azon polgárok sorából választani fog, kik semmi féle hivatalra lépni nem kívánnak — köteleztetni fog bemutatni, a tanácskozmány ezen bizonyítványokat a főispánnyal együtt megvizsgálván, ezekre nézve észrevételeit megteszi, az illető főispán mind azon egyéneket, a kik a hivatalos állás elfoglalásására törvényben megalapított képességüket úgy erkölcsi, vagyoni, valamint képzettségi tekintetben kimutatták azon hivatalra melyért folyamodtak, csak azon esetben tartozik kijelelni, ha a folyamodó kívánata a tanácskozmány többségének kívánatával is találkozni fog, különben a folyamodók kisebb hivatalokra is, mint minőért folyamodtak, kijelelhetők lesznek, ha a tanácskozmány többsége bizonyos egyének iránt ily szellemben nyilatkoznék. A tisztválasztó közgyűlés bekövetkeztével az első osztályu szavazó polgárok, kik a törvény által személyenkénti szavazattal felruházva volnának, a községek képviselőivel együttesen a főispán által történendő kijelelések folytán először a központi összes tisztviselőket választandják meg, magában értetődően itt is, hogy a községi képviselők a községbeni központi tisztviselőknek történt megválasztásukról szóló jegyzőkönyvek beadásával fogják szavazatukat érvényesíteni. Ezután a szavazó polgárok járásokra osztatván el, minden járás a maga járásbeli tisztviselőit azon mód szerint fogja megválasztani a mint a központi tisztviselőket már megválasztotta.

A közigazgatás véleményem szerint el lenne különítendő a törvénykezési osztálytól, — a közigazgatási tisztviselők hat évre választatnának meg, míg a törvénykezésiek 12 évben egyszer jönnének választás alá, maga

a felelős kormány intézmény természeté úgy kívánná, hogy különösen a közigazgatás ágaiban ne lennének annyi hivatali változásoknak kitéve a felelős kormány végrehajtó közegei, mely a végrehajtás egyöntetűségére nézve igen hátrányos lenne, hasonlóan a törvénykezési osztálynál is a birói függetlenség fentartására igen veszélyes lenne a gyakori választás, de ellenben a központosítási rendszernek mintegy kifolyását a kormány részére engedélyezendő minden hivatalos állomásra a kinevezési jogot nem volnék hajlandó soha általadni, mert az ezen munkában előadott választói, és hivatali qualificatiók felállításával jól kiképzett tiszti kart lehetne a választói urnákból kihozni, e mellett a kinevezéssel járó kedvezések a személyiségekre vonatkozólag inkább mellőztetnének, az örökösen kinevezett tisztviselő a megyei közvélemény ellenörködésétől elvonatnék, mi a közönségre nézve kiváló kezesség, de legfőbb tekintetben a megye jogai a választás által biztosittatnának, és a központosítás a hatalom kiterjesztése tekintetében nem venne oly nagy arányokat, mintha a választások mellőzésével a municipalis tisztviselői kar létele, vagyis hivatali állása a kinevezésnél fogva egészen a kormány hatalma alá helyeztetnék.

A törvényhatósági közgyűlések a régi bevett szokás szerint egy évben négy ízben tartatnának meg, ezen közgyűlések tartását megelőzőleg köteleztetnének a megyék főkormányzói, vagy alispánjai a szönyegre kerülendő tárgyak közül azokat a jegyzői hivatal által lényegükre nézve rövid kivonatban a törvényhatóság összes községeivel közölni, hasonlóan ezen közlések megtörténésével, a községek évenként négyszer tartatnának gyűlést, és ezt úgy alakítanák meg, a mint a követi u-

tasítások adásáról szöllő közgyűlések tartására nézve már fentebb előadám, ezen községi közgyűlések a megye részéről velük közlött tárgyakat tanácskozás alá vennék, és ezek iránt a szükséges utasításokat a megye gyűlésre megválasztott községi képviselőiknek részletes vagy általános tartalom szerint megadnák, valamint a saját szükségieikből felmerülő ügyekről indítványt tenének, arról határoznának, és ezen határozatot indítványként az évnegyedes megyei közgyűlésen érvényesítés végett községi képviselőik által előterjesztetnék. A megyei közgyűlés ugyanazon mód szerint vitatná meg az eleibe terjesztett ügyeket, a két osztályú polgárok részvételével és a tisztviselői kar hozzájárulásával, a mint fentebb a követ utasítás adásáról szöllő közgyűlés alakulására nézve előadatott, a szabad tanácskozhatás folyamára nézve kötelességében állana minden törvényhatóságnak házfégyelmi szabályokat alkotni, hogy ez által minden egyes polgárnak vélemény nyilvánulása teljesen biztosíttassék.

A községek az ügyek végrehajtása tekintetében teljesen a megyei hatóság alatt állanak, úgy annyira, hogy a kormány részéről a megyékhez végrehajtás végett leküldött rendeleteket, ha azok a megyétől hozzájuk küldetnének le, mindenkor a megye közegei, illetőleg szolgabírói által elrendelteket köteleztetnének feltétlenül fogamatba venni, mert a községek a kormány részéről okozott sérelmeket egyedül a megyei képviselő útján orvosolhatnák, de ezeknek orvoslásába bebo- csátkozni közvetlen soha sem volnának jogosítva, hasonlóan ha a megyei tisztviselők részéről okozott sérelem előfordulás esetében a községek testületileg ellentállás kifejtésére szinte nem volnának jogosítva, hanem e részbeni panaszuik orvoslását képviselőik által a megyei

gyűlés előtt kérelmezhetnék. A törvényhatósági kisgyűlések a megyei közgyűlés által minden hóban egy bizonyos napra tüzetnének ki, — a két osztályú polgárok, úgy a személyesen szavazók, valamint a községi képviselők, és a nagyobb birtokosok, és testületek meghatalmazottjai, ha az egész évben tartandó négy közgyűlések közül egyben sem jelennének meg, azok, a kik betegség, vagy igen fontos okok kivételével kimaradnának, a négyszer egymásutáni kimaradás a polgári jog elvesztését vonná maga után.

Hogy törvénykezési rendszerünk minő alakot veend a törvényhatósági rendszer szervezésével, ez még a jövőendőség titkai közé tartozik, de nem is a jelen munka keretébe való, ennek jövő szervezésére nézve véleményt nyilvánítani, csupán Szentkirályi Mór úr tisztelt hazánkfiának az eszme töredékek című munkájában felhozott azon állítására, miszerint a tisztelt úr azt kíváná, hogy a telek bíróságok, a telekkönyvi intézmény tökéletesbitése céljából járásonkint állíttatnának fel, és a volt Bach rendszer mintájára a járási szolgabírók mellé társ bíróságok állíttatnának fel, erre nézve csak annyit bátor vagyok megjegyezni, miszerint az ilyen rendszer nem hogy célra vezető volna, sőt inkább az igazság kiszolgáltatást ismét abba a lassu complicált, és szerfelett költséges helyzetbe rökkené vissza, melyet a Bach rendszer felállásával tapasztaltunk, holott az igazság kiszolgáltatásánál a gyorsaság, kivált kisebb jelentőségű ügyeknél a fő kellék, a szóbeli peres eljárás, ha az ügyvédek hosszú replicázásaival nem állana kapcsolatban, ha tisztán a szóbeli védelemre szorítkoznák, s nem volna hozzá ragasztva azon kifejezés, hogy a szolgabírák csak könnyen kideríthető ügyek elítélésére

illetékes bírák, ezen esetben igen sok ügyes bajos ember hamarabb jutna célhoz, hátha még el gondoljuk, hogy a telekkönyvi hivatal egy helyről, vagy is a törvényhatóság központjából elszállítatnék, és négy vagy öt helyen a járásokban állítatnék fel, hogy ennek a felszerelése az álladalomnak mily roppant költségébe kerülne ismét, ezt azt hiszem azok előtt, kik a telekkönyvi intézménnyel csak legkevésbé is ismeretesek, tovább fejtegetni felesleges.

A jelen munka folyamában felmutattam mindazon veszélyeket, melyek a nemzetet a felelősség nélküli képviselő ház fenállásával érhetné, mely körülménytől csak azon esetben lenne megóva, ha a törvényhatósági testületek részvéte biztosítatnék a törvények megalkotására nézve. Az egész munka folyamában midőn én a megyék rendszerét fejtegettem, ugyan azon rendszert értettem alkalmazás tekintetében azon hazai városi hatóságokra nézve is, melyek az 1848. XXIII. t. cz. §-aiban megemlítve vannak, ezek rendezésére vonatkozólag. A városokra nézve is szinte két osztályu szavazó polgárokat kívánnék alkalmazni, kik a követek részére adandó utasítások készítésére, valamint az országgyűlési képviselők, és a városi tisztviselők megválaszthatására jogosítva volnának, csak hogy a város maga képezvén egy nagy községet, itt már a collectiv szavazatok elő nem fordulhatnának, mint a megyéknél, hanem a nevezett t. cz. 21—22. §-ai utmutatásához képest a városi képviselők a város azon polgárai által bizonyos számban választatnának meg, a kik az V-ik t. cz. 2-ik §-a szerint az országgyűlési képviselők megválasztására jogosítottak, míg ezan bizonyos számú képviselők a személyes szavazattal bíró első osztályu képviselőkkel ugyan azon rendszerint, mint a megyéknél, készítenék a követi utasításokat,

és vinnék a közgyűlések egyéb teendőit az V. t. cz. 2-ik §-a szerint választhatási joggal felruházott polgár közönség egy bizonyos helyiségben megválasztván a városi képviselők számát, egyszersmind ezek részére a polgármester, vagy kapitány által kitűzött népgyűlésen utasításokat is adhatni jogosítva volnának, a tisztviselőket különben is az egész városi választó közönség választaná meg, valamint az országgyűlési képviselőket miután az ezek által választott képviselők, és személyesen szavazó első osztályu polgárok, a választó tömeg utasításából volnának jogosítva a közgyűlések teendőit végezni. Mind azon városok, melyek az 1848. V. t. cz. 5-ik §-a értelmében követ küldési joggal bírnak, valamint azok, a mellyek csekély népességüknél fogva más választó kerületekkel együvé kapcsolattak, ezen kapcsolat az országgyűlési képviselők megválasztására, és az ezek részére adandó megbízásokra nézve megmaradandó lenne.

Végre szükségesnek tartom még felemlíteni, miszerint hazánk, az 1867. XII. t. cz. értelmében a sanctio pragmaticából kifolyó közös védelem tekintetében, az Ő felsége örökös tartományaival szövetséget kötván, az úgy nevezett közös ügyek elintézését, egy az országgyűlés mind két házának kebeléből kiküldött bizottságra ruházta át, s miután az általam felállított rendszer szerint a nemzet részéről megbizással bíró, a nemzetnek felelős alsó háza gyakorolná a törvényhozói hatalmat, ebből kifolyólag szükségképen a képviselő ház is a körülmények tekintetbe vételével szinte jogosítva volna, a közügyi bizottság tagjainak részére szinte részletes, vagy általános megbízásokat adhatni, ezen megbízások pedig szinte a képviselő ház megbizással bíró képviselői részé-

ről származván, mi természetesebb, minthogy a közösi bizottság a maga leendőire szinte a nemzeti megbízás egyenes kifolyása lenne, csak hogy ezen utasítások adásánál a képviselőknek, a kölcsönös birodalmi kapcsolatait fenntartását kifeledni, vagy azt szemelől téveszteni soha sem lehetne.

A jelen munka szűk keretében elő adtam mind azt, a mit a központosítási rendszer káros alkalmazásával a nemzetet érhetné, megmondottam, hogy a felelős kormány intézmény legnagyobb kincse jelenlegi alkotmányunknak, de csak azon kizárólagos feltétel alatt, ha azt nem a csak választói joggal bíró polgárok szavazatából választott képviselőköl alakult párttöbbség tartandja fel; hanem ha az összes hazai törvényhatóságok összege, mely maga a nemzet, ennek közös részvételéből meriten-di a felelős kormány, fennállásának életfeltételeit, mert a biztosíték legfőbb kezssége az alkotmánynak, már pedig a pártok önkényéből teljes biztosítékot meríteni nem lehet. A központosítók mindig Angliára mutatnak, midőn irányelveiknek érvényt szerezni kívánnak, én erre csak azt felelem: az Angol nemzet nagy idők lefolyása óta bir már parlamentaris felelős kormányval, de sohasem birt megyei rendszerrel, sem közvetlen törvényhozói joggal, mi nem birtunk parlamentaris kormányformával, de birtunk közvetlen törvényhozói befolyással, s most midőn azt, a mi után oly soká epedtünk, a felelős kormány után, megnyervén ezt, azt ohajtjuk, hogy ennek megnyerésével a törvényhozásbani részvételünket is továbbra meglarthassuk, mivel e kettő kapcsolatban egymással lehet csak a nép szabadság teljes kifejezése, és a felelősség elvének a szó legvalódiabb értelmében életbe lép-tetése, és bár mit kísértsenek meg a központosítók, a

kik abszolút törvényhozói hatalomra vágynak, ha a nemzet erőssen akarni fogja, nincs hatalom mely a törvényhatóságoktól ezen sarkalatos jogokat elvehetné, mivel ezek adják az irányt a jelenlegi törvények szerint is a képviselők megválasztására nézve, s mit mondanának a központosítás hívei, ha egy szép reggelen a nemzet nagy többsége az ország minden területeiben kimondaná azt, hogy a választókerületek helyeire többé megbízás nélküli képviselőt választani nem fog, vagy ha a jelen törvényhozás asztalánál diadalmaskodnék a központosítási rendszer, mit mondanának azon képviselő urak, kik ezen esetben mit én sohasem feltételezek — a követ megbízási jog eltörlésére szavaznának, mely előbb utóbb a megyék megsemmisülését vonná maga után, ha a nemzet a teljes öntudatra felébredne — ha a választók szembe kimondának ezen ~~képviselő~~ uraknak, hogy soha többé képviselőkül az országgyűlésre választatni nem fognak, mivel a megyék legsarkalatosabb joga ellen szavazván, ezek közvetlen megbízása nélkül ez által a bizalmat személyük iránt örökre elvesztették, én már illy nyilatkozatokat eddig is több helyen az országban haltottam, még pedig tekintélyes egyéniségektől, igaz, hogy az ellen táborba is vannak sokan és igen sokaknak, kik e sorokat olvasandják, véleményem nem fog tetszeni, erről előre megvagyok győződve, de jelen munkámat nem is a doctrinairek, sem pedig a központosítást kedvellő fővárosi journalisták kedvéért irtam, hanem hazámnak azon érdemes, és tekintélyes polgáraihoz, főrangú férfiaihoz, és az igen kipróbált közép osztályú férfiakhoz, kik a megyei élet terén tanulták megismerni az életet és political kormányzást az igen tisztos rendű városi ipar üzőink, kereskedőinkhez, és józanabb értelmű földmiveseinkhez

kivántam én szerény véleményemet intézni, kiknek hasznos működéséből virágozhatik fel egykor hazánk, s erősödhetik meg a felséges uralkodó házzal, és ennek tartományaival kötött legujabb szövetség, — kötelességemnek tartottam pedig szeretett hazámfiait a jelen időszakban, midőn a megyék sorsa nem sokára a törvényhozás által eldöntetni fog, azon komoly veszélyekre figyelmeztetni, melyek a központosítás meghonosulásával hazánkat érhetnék, — ha eszmét ébresztettem, ha némileg óvatossá tettem hazámfiait ezen sorok elolvasásával a központosítók csábjai ellen, ez már részemre, mint a nemzet egyik legigénytelenebb napszámosa részére elég arra nézve, hogy tollat hiába nem fogtam kezembe.

1934/36 335

